

กระบวนการที่คำกริยากลายเป็นคำบุพบท

จากการวิเคราะห์เชิงวากยสัมพันธ์ในบทที่ 3 และการวิเคราะห์เชิงอรรถศาสตร์ในบทที่ 4 ที่ผ่านมา ผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นว่า คำที่มีรูปเดียวกับคำกริยา เมื่อมีหน้าที่เป็นคำบุพบท หรือคำหมวดอื่น ๆ เช่น คำวิเศษณ์ คำช่วยกริยา หรือคำสันธาน จะมีลักษณะทางวากยสัมพันธ์ และทางอรรถศาสตร์ซึ่งจะพบได้ในบริบทของคำ ว่าแตกต่างไปจากคำกริยาอย่างไรบ้าง และในขณะเดียวกันนั้น คำเหล่านี้ก็ยังมีลักษณะบางประการที่ยังคงเหมือนกับคำกริยา แสดงให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างคำกริยาซึ่งเป็นแหล่งเดิม กับคำที่เกิดขึ้นใหม่

ผู้วิจัยได้พบว่า มีลักษณะทางวากยสัมพันธ์ และอรรถศาสตร์ ของคำรูปเดียวกับคำกริยา แสดงว่าคำเหล่านั้นยังคงมีความสัมพันธ์กับคำกริยาไม่มากนักน้อย ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ คำวิเศษณ์ หรือคำช่วยกริยา ซึ่งจะต้องปรากฏร่วมกับคำกริยาเสมอ แสดงว่าคำทั้งสองหมวดนี้ มีความสัมพันธ์กับคำกริยามาก และความหมายของคำเหล่านี้ ก็มีเค้าความหมายใกล้เคียงกับคำกริยาที่มีรูปเดียวกัน ส่วนคำบุพบทซึ่งในปัจจุบัน มีความสัมพันธ์ทั้งกับคำกริยา และกับนามวลีนั้น ปรากฏว่ามีความสัมพันธ์กับคำกริยาน้อยกว่า เพราะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับนามวลีที่ปรากฏร่วมด้วย จึงมีเค้าความหมายห่างจากคำกริยามากขึ้น เป็นต้นว่า คำบุพบทบางคำอาจบ่งการของนามวลีที่เป็นนามธรรมได้ ในขณะที่คำกริยารูปเดียวกันจะปรากฏร่วมกับนามวลีที่เป็นรูปธรรมเท่านั้น แม้กับคำสันธานที่ดูว่ามีความสัมพันธ์กับคำกริยาน้อยกว่าคำหมวดอื่น ๆ ก็ยังมีเค้าของความหมายที่สัมพันธ์กับคำกริยารูปเดียวกันให้สังเกตได้ กล่าวคือความหมายแกนของคำกริยาที่เป็นแหล่งเดิมของคำสันธานที่ยังคงเหลืออยู่ในคำสันธานนั้น ๆ จะเป็นตัวกำหนดให้คำสันธานดังกล่าว แสดงความสัมพันธ์ทางความหมายอย่างใดอย่างหนึ่งระหว่างอนุประโยคที่คำสันธานปรากฏร่วมด้วย โดยมีข้อสนับสนุนคือ เจ้าของภาษาจะยอมรับให้คำสันธานคำใดคำหนึ่งมีการปรากฏได้ในบางบริบทที่เหมาะสมเท่านั้น แต่ไม่สามารถปรากฏได้ในทุกบริบท

ตามที่ผู้วิจัยได้แสดงให้เห็นว่า คำที่นำมาศึกษา ซึ่งเป็นคำรูปเดียวกันทั้งคำกริยา และคำบุพบท สามารถปรากฏเป็นคำหมวดต่างๆ ได้รวม 5 หมวด คือ คำกริยา คำบุพบท คำวิเศษณ์ คำช่วยกริยา และคำสันธาน ดังกล่าวมาแล้ว ทำให้มีข้อสงสัยว่า เหตุใดคำที่แต่เดิมเป็นคำกริยา จึง

มีการกลายเป็นคำหมวดอื่น ๆ ได้ โดยเฉพาะที่เป็นจุดประสงค์ของงานวิจัยนี้ คือ คำบุพบท ในบทนี้ ผู้วิจัยจึงจะอธิบายกระบวนการที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์เช่นนี้ขึ้น นั่นคือกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ซึ่งจะช่วยให้เข้าใจสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงของคำกริยาในภาษาไทย ว่าเหตุใดจึงมีการกลายเป็นคำบุพบท

ตามทฤษฎีการกลายเป็นคำไวยากรณ์ต่างๆ ดังที่ได้กล่าวแล้วในบทบทวนวรรณกรรม นักภาษาศาสตร์ที่ศึกษาเกี่ยวกับการกลายเป็นคำไวยากรณ์ เช่น ไมล์เยต์ (Meillet, 1948) ไฮเน และเรย์ (Heine and Reh, 1984) หรือ เลย์มันน์ (Lehmann, 1985) มีความเห็นสอดคล้องกันว่า คำที่กลายเป็นคำไวยากรณ์ ได้สูญเสียลักษณะความหมายในตัวของคำหลักไปบางส่วน ทำให้เมื่อกลายเป็นคำไวยากรณ์แล้ว จะต้องอิงลักษณะวากยสัมพันธ์ในการแสดงความหมาย ส่วนผู้ที่มีความเห็นเพิ่มเติมคือ ทรอทก๊อต และโคนิก (Traugott and Konig, 1991) และสวีทเซอร์ (Sweetser, 1988) กล่าวว่า คำหลักที่กลายเป็นคำไวยากรณ์ มิได้สูญเสียความหมายไปจนกลายเป็นคำที่ไม่มี ความหมาย แต่เป็นการลดเซยความหมาย กล่าวคือความหมายเดิมที่เป็นรูปธรรม เช่น ความหมายที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ จะกลายมาเป็นความหมายใหม่ที่เป็นนามธรรม และแสดงความหมายเชิงปริบทที่สัมพันธ์กับผู้พูดมากขึ้นเท่านั้น

การที่คำหลักในภาษาจะกลายเป็นคำไวยากรณ์นั้น จะต้องผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ทั้งในด้านอรรถศาสตร์ และวากยสัมพันธ์ กระบวนการในด้านอรรถศาสตร์ ได้แก่ การเกิดความหมายทั่วไป (generalization) ร่วมกับการที่ความหมายเดิมจางลง (bleaching) และการคงเค้าความหมายเดิม (persistence) ซึ่งต่อมาอาจทำให้มีการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ (metaphorical extension) ส่วนกระบวนการในด้านวากยสัมพันธ์ ได้แก่ การบังคับการปรากฏ (obligatorification) ซึ่งนำไปสู่ การวิเคราะห์ใหม่ (reanalysis) ทำให้คำหลักกลายเป็นคำไวยากรณ์ในที่สุด ซึ่งกระบวนการทั้งหมดนี้ เป็นกระบวนการที่มีการเปลี่ยนแปลงแบบทิศทางเดียว (unidirectionality) และมีความต่อเนื่องกัน (continuum) และจะเห็นได้ว่า ผลจากกระบวนการเหล่านี้ จะทำให้เกิดความแตกต่างระหว่างคำหลักที่เป็นแหล่งเดิม กับคำไวยากรณ์ที่เกิดขึ้นใหม่ ทั้งทางด้านวากยสัมพันธ์ และอรรถศาสตร์ควบคู่กัน

5.1 การเกิดความหมายทั่วไป (generalization)

ไบบี และปาเลียคา (Bybee and Pagliuca, 1994 : 290-292) กล่าวว่า การเกิด ความหมายทั่วไป เป็นการสูญเสียความหมายเฉพาะเจาะจงของคำกริยาที่เป็นแหล่งเดิม ซึ่งทำให้ คำไวยากรณ์มีความหมายเป็นกลางๆ และใช้ในบริบทต่างๆ ได้กว้างขวางขึ้น โดยยกตัวอย่างการศึกษาเชิงประวัติในภาษาอังกฤษ คำว่า *can* เดิมเป็นคำช่วยกริยาปรากฏร่วมกับคำกริยาที่แสดง

ความสามารถทางจิตใจ หรือสติปัญญาได้ ต่อมามีการขยายให้มีความหมายกว้างขึ้น โดยปรากฏร่วมกับคำกริยา ที่มีความหมายแสดงความสามารถทางกายเพิ่มขึ้นอีกด้วย จะเห็นได้ว่า ความหมายทั้ง 2 ระดับนี้ ก็ยังปรากฏอยู่ในภาษาอังกฤษปัจจุบัน ตามตัวอย่างที่ผู้วิจัยยกประกอบ ดังนี้

ความหมายระดับที่ 1 *can* ปรากฏร่วมกับคำกริยาที่แสดงความสามารถทางจิตใจ หรือสติปัญญา (mental ability) ตัวอย่างเช่น *She can answer this question.*

ความหมายระดับที่ 2 *can* ปรากฏร่วมกับคำกริยาที่แสดงความสามารถทั่วไป (general ability) ตัวอย่างเช่น *She can walk quickly.*

ในความหมายระดับที่ 2 จะเห็นได้ว่าการสูญเสียความหมายบางส่วนที่เฉพาะเจาะจงของคำ

ในภาษาอังกฤษปัจจุบัน จะพบว่ามีคำที่มีความหมายทั้งสองระดับของคำช่วยกริยา *can* ปรากฏซ้อนกันอยู่ในภาษา (layering) ทั้งความหมายเดิม และความหมายใหม่ แต่ความหมายใหม่นี้มีขอบเขตกว้างกว่า และไม่เฉพาะเจาะจงเหมือนความหมายเดิม

สำหรับในภาษาไทย ผู้วิจัยพบว่า คำบุพบทที่มีรูปเดียวกับคำกริยา มีความแตกต่างทางอรรถศาสตร์จากคำกริยานั้น ในลักษณะคล้ายคลึงกับปรากฏการณ์ในภาษาอังกฤษดังกล่าวข้างต้น โดยที่ความหมายของคำที่เป็นคำกริยา กับคำบุพบท ยังปรากฏซ้อนเหลื่อมกันในภาษาปัจจุบัน ความหมายของคำบุพบทจะกว้างกว่า หรือเป็นกลางๆมากกว่า ไม่เฉพาะเจาะจงเหมือนคำกริยา และมีข้อจำกัดในการปรากฏร่วมกับคำอื่นน้อยกว่าคำกริยารูปเดียวกัน ดังนั้น การเกิดความหมายทั่วไปในภาษาไทย คือ การที่คำซึ่งแต่เดิมมีความหมายที่เฉพาะเจาะจง ได้มีการเพิ่มขยายให้มีความหมายทั่วไปมากขึ้น ทำให้คำนั้นๆ สามารถปรากฏในบริบทที่กว้างขึ้น โดยมีข้อจำกัดในการปรากฏร่วมกับคำอื่นน้อยลง คำหลักที่มีการเพิ่มขยายความหมายให้กว้างขึ้น สามารถกลายเป็นคำไวยกรณ์ได้

อย่างไรก็ดี กระบวนการเกิดความหมายทั่วไปนี้ จะเกิดกับคำบุพบทบางคำในบางบริบท จำกัดเฉพาะกรณีที่ไม่มีการเปลี่ยนแปลงข้ามมิติของมโนทัศน์เท่านั้น ถ้ามีการเปลี่ยนแปลงข้ามมิติของมโนทัศน์ จะเป็นการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ซึ่งต่างกันออกไป การเกิดความหมายทั่วไปของคำบุพบท จะทำให้ความหมายของคำบุพบท มีขอบเขตความหมายที่กว้างขึ้นกว่าความหมายเดิมของคำกริยารูปเดียวกัน เช่น จากเดิมที่คำนั้นมีความหมายของการถ่ายโอนกรรมสิทธิ์ ก็มีการเปลี่ยนแปลงความหมายว่าไม่ต้องมีการถ่ายโอนกรรมสิทธิ์ก็ได้ และคำนั้นจะมีการปรากฏในบริบทที่หลากหลายกว่า ตัวอย่างเช่น จากเดิมคำกริยานั้นจะมีความหมายที่เจาะจงว่า ประธานต้องเป็นสิ่งมีชีวิต ก็มีการเปลี่ยนแปลงความหมายเป็นไม่เจาะจงว่าประธานต้องเป็นสิ่งมีชีวิต เป็นต้น คำบุพบทที่มีลักษณะการเกิดความหมายทั่วไป ได้แก่ คำบุพบททุกคำที่บ่งการกตำแหน่งแหล่งที่ ผู้

ทรงรับ และ ผู้รับประโยชน์ เฉพาะที่ไม่มีการขยายความหมายเดิมของคำกริยาข้ามขอบเขตมโนทัศน์เท่านั้น

ตัวอย่างที่จะยกมาแสดงการเกิดความหมายทั่วไป เช่น จาก ให้ และ อยู่

ลักษณะการเกิดความหมายทั่วไปของ จาก

จาก (V)	----->*	จาก (PREP)
+[_สถานที]		+/-[_สถานที]

จาก เป็นคำกริยาแสดงการกระทำ มีการเคลื่อนที่ ต้องปรากฏร่วมกับนามวลีซึ่งมีอรรถลักษณะเป็นสถานที่ ดังนั้นในปริบท 1) ก. จาก จึงปรากฏร่วมกับนามวลี โลก ที่มีความหมายเป็นรูปธรรม ซึ่งถือว่าเป็นสถานที่ได้ แต่ไม่สามารถปรากฏร่วมกับนามวลี ความมุมานะ ที่มีความหมายเป็นนามธรรมในปริบทที่ 1) ข.

ส่วน จาก ที่เป็นคำบุพบท ได้มีการเกิดความหมายทั่วไปขึ้น สามารถปรากฏร่วมกับนามวลีซึ่งอาจเป็นนามธรรม มีความหมายเป็นจุดเริ่มต้นโดยไม่จำเป็นต้องเป็นสถานที่ เพราะพบว่า คำบุพบทแสดงความสัมพันธ์เชิงการก่อกำกับตำแหน่งแหล่งที่ เป็นจุดเริ่มต้น หรือ เวลา นามวลีที่ปรากฏร่วมกับคำบุพบทคำนี้ จึงเป็นได้ทั้งรูปธรรม และนามธรรม ในปริบทที่ 2) ก. นามวลี ยานกาลิเลโอ เป็นรูปธรรม ซึ่งมีความสัมพันธ์เป็นจุดเริ่มต้นที่เป็นรูปธรรมของคำกริยาได้ และ ในปริบทที่ 2) ข. นามวลี ความมุมานะ เป็นนามธรรม สามารถมีความสัมพันธ์เป็นจุดเริ่มต้นทางนามธรรมของคำบุพบทได้เช่นกัน

1) ก. ยานกาลิเลโอ จาก โลกไปเป็นเวลากว่า 6 ปี

จาก [+กริยา] +[_สถานที +รูปธรรม]

โลก [+นามวลี +สถานที +รูปธรรม]

ข. * ยานกาลิเลโอ จาก ความมุมานะ ไปเป็นเวลากว่า 6 ปี

จาก [+กริยา] +[_สถานที +รูปธรรม]

ความมุมานะ [+นามวลี -สถานที +นามธรรม]

2) ก. นักวิทยาศาสตร์ รอ สัญญาณ จาก ยานกาลิเลโอ

* เครื่องหมาย ---> แสดงว่ามีการกลายเป็น

จาก [+บุพบท] +[_สถานที่ +รูปธรรม]

ยานกาลิเลโอ [+นามวลี +สถานที่ +รูปธรรม]

ข. ผลสำเร็จนี้ เกิด จาก ความมุมานะ

จาก [+บุพบท] +/-[_สถานที่ +นามธรรม]

ความมุมานะ [+นามวลี -สถานที่ +นามธรรม]

ลักษณะการเกิดความหมายทั่วไปของ ให้

ให้ (V)	----->	ให้ (PREP)
+ [ผู้ให้เป็นผู้เป็นมนุษย์__]		+ [__ผู้รับประโยชน์]
+ [__ผู้รับประโยชน์เป็นผู้เป็นมนุษย์]		
[+ถ่ายโอนกรรมสิทธิ์]		

ดังตัวอย่างในปริบทที่ 3) ให้ เป็นคำกริยาแสดงการกระทำ และกระบวนการ มีผู้ให้เป็นผู้เป็นมนุษย์ คือ พ่อ มีการถ่ายโอนกรรมสิทธิ์ รวงวัล ให้แก่ผู้รับประโยชน์ที่เป็นมนุษย์ คือ ลูก ในขณะที่ในปริบทที่ 4) ให้ เป็นคำบุพบท ไม่มีความหมายเฉพาะเจาะจงว่าต้องมีการถ่ายโอนกรรมสิทธิ์ มีแต่ผู้รับประโยชน์เท่านั้น และยังไม่เจาะจงว่าผู้ให้ หรือผู้รับประโยชน์จะต้องเป็นผู้เป็นมนุษย์ เพราะทั้งประธานคือ บริษัทเอกชน และกรรมรองผู้รับประโยชน์ คือ ก.ท.ม. ต่างก็เป็นนามธรรมที่สมมุติให้เป็นรูปธรรม แต่ก็ไม่ใช้มนุษย์ เป็นการเกิดความหมายทั่วไปขึ้นเมื่อคำว่า ให้ เป็นคำบุพบท

3) พ่อ ให้ รวงวัล ลูก

ให้ [+กริยา] + [ผู้ให้เป็นผู้เป็นมนุษย์__] + [__ผู้รับประโยชน์เป็นผู้เป็นมนุษย์]
[+ถ่ายโอนกรรมสิทธิ์]

4) บริษัทเอกชน ก่อจัดชยะ ให้ ก.ท.ม.

ให้ [+บุพบท] + [__ผู้รับประโยชน์]

* เครื่องหมาย + [] แสดงว่าคำนี้ จะตามหลังคำอื่นที่มีวรรณลักษณะในวงเล็บ

ลักษณะการเกิดความหมายทั่วไปของ *อยู่*

<i>อยู่</i> (V)	----->	<i>อยู่</i> (PREP)
[+สภาพ]		+[_สถานที่]
[+การปรากฏ]		
+[_สถานที่]		

ดังตัวอย่างในปริบทที่ 5) *อยู่* เป็นคำกริยาแสดงสภาพ มีความหมายว่า *ปรากฏ* เป็นมี บอกรูปของประธานโดยไม่จำกัดว่าประธานต้องเป็นมนุษย์ หรือเป็นสิ่งมีชีวิต และจะมีสถานที่ที่เกิดคำกริยา ขณะที่ในปริบทที่ 6) *อยู่* เป็นคำบุพบท มีความหมายทั่วไปมากขึ้นจากความหมายเดิมของคำกริยา คือบอกตำแหน่งแหล่งที่เป็นสถานที่ที่เกิดคำกริยาเท่านั้น ไม่มีความหมายเฉพาะเจาะจงเกี่ยวกับสภาพประธานอีกต่อไปแล้ว อย่างไรก็ตาม นามวลีที่ปรากฏร่วมกับคำบุพบทในตัวอย่างนี้ ยังคงเป็นสถานที่ ซึ่งมีมิติเดียวกันกับสถานที่ที่เกิดคำกริยา คือยังเป็นรูปธรรมเหมือนกัน ไม่มีการขยายความหมายข้ามขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ไปสู่มิติอื่น

5) ตัวโรงแรม *อยู่* บนเขาสูงขึ้นไป

อยู่ [+กริยา +สภาพ +การปรากฏ] +[_สถานที่]

6) เขา รับเหมาก่อสร้าง *อยู่* แม่ฮ่องสอน

อยู่ [+บุพบท] +[_สถานที่]

ความแตกต่างทางอรรถศาสตร์ของคำบุพบท *จาก ให้* และ *อยู่* กับคำกริยาที่มีรูปเดียวกันเช่นในตัวอย่างข้างต้น เป็นตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า คำบุพบทบางคำที่มีรูปเดียวกับคำกริยา มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงทางความหมาย สอดคล้องกับลักษณะของการเกิดความหมายทั่วไป ซึ่งเป็นกลไกหนึ่งในการเปลี่ยนแปลงความหมายตามกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ จึงเห็นได้ว่า การเกิดความหมายทั่วไปเป็นสาเหตุหนึ่งที่สามารถทำให้คำกริยากลายเป็นคำบุพบทได้ และยังเป็นข้อพิสูจน์อีกประการหนึ่งว่า คำบุพบทเหล่านี้ เป็นคำที่กลายเป็นคำไวยากรณ์จากคำกริยาที่มีรูปเดียวกัน

ในกรณีที่มีการขยายความหมายของคำบุพบท มีการข้ามขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ เช่น จากความหมายรูปธรรมไปสู่นามธรรม จะต้องมีการเปรียบเทียบและถ่ายโอนมโนทัศน์ จาก

อุปลักษณะหนึ่งไปสู่อีกอุปลักษณะหนึ่ง นักภาษาศาสตร์จะเรียกปรากฏการณ์นั้นว่า การขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณะ ซึ่งจะกล่าวต่อไปในข้อ 5.4

5.2 การคงเค้าความหมายเดิม (*persistence*)

'*persistence*' เป็นคำศัพท์ที่ ฮอปเปอร์ (Hopper 1991 : 90) ใช้ หมายถึงปรากฏการณ์ที่ความหมายเดิมของคำยังคงสืบทอดมาอยู่ในคำนั้น แม้จะได้ผ่านขบวนการเปลี่ยนแปลงหน้าที่จากคำหลัก มาเป็นคำไวยากรณ์แล้วก็ตาม

ไบบี และปาเลียคา (Bybee and Pagliuca, 1994 : 285-289) มีความเห็นว่า คำไวยากรณ์มีกลไกการเปลี่ยนแปลงความหมาย ที่มีทั้งการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณะ และการสืบทอดความหมายเดิมของคำหลัก

จากการศึกษาของ ไบบี และปาเลียคา (Bybee and Pagliuca, 1986 : 109-111) พบว่า หน่วยคำที่แสดงอนาคตในภาษาต่างๆ มีความหมายอื่นๆ ที่มีได้จำกัดเฉพาะด้านเวลาเท่านั้น แต่ยังรักษาความหมายของแหล่งเดิม ซึ่งเป็นที่มาของหน่วยคำที่แสดงอนาคตเหล่านั้น จากการศึกษาความหมาย พบว่าคำกริยาที่เป็นแหล่งเดิมที่พบมากที่สุด เป็นคำกริยาประเภทแสดงความปรารถนา การบังคับ และการเคลื่อนไหว ทั้งที่เป็นการเคลื่อนไหวเข้าหาผู้พูด เช่น *come* และเคลื่อนออกจากผู้พูด เช่น *go* โดยมีผู้ศึกษาพบในภาษาต่างๆ มากมาย เช่น ภาษา Sonay, Haitian, Arabic, English, French, Hausa, Kru, Quechua, Cuna, Ewe, Acholi เป็นต้น

คำกริยาเหล่านี้ มีข้อจำกัดในการปรากฏร่วมกับคำอื่น (*selectional restriction*) ตัวอย่างเช่น คำกริยาแสดงความปรารถนา และการบังคับ จะต้องมีประธานเป็นสิ่งมีชีวิตที่มีความตั้งใจ คำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ ย่อมต้องมีประธานที่สามารถเคลื่อนไหวได้ อย่างไรก็ตามความหมายเดิมนี้อ่อยๆ จางลง และเมื่อคำกริยาเหล่านี้กลายเป็นหน่วยแจ้งอนาคต จะสามารถปรากฏกับประธานประเภทใดก็ได้ อย่างไรก็ดี หน่วยแจ้งอนาคตเหล่านี้ ก็ยังมีความหมายที่อาจอนุมานได้ว่าสัมพันธ์กับคำหลักที่เป็นแหล่งเดิมของคำเหล่านั้น

ไบบี และปาเลียคา ได้ยกตัวอย่างจากการศึกษาความหมายบอกมาลา ของ *will* และ *shall* พบว่าทั้งสองคำนี้ แสดงความต่อเนื่องทางความหมายเดิมของหน่วยคำ คำว่า *shall* เดิมมีความหมายแสดงความเป็นเจ้าของ (*owe*) คำช่วยกริยา *shall* จึงยังคงเค้าความหมายเดิมโดยสัมพันธ์กับความหมายเชิงบังคับ และคำว่า *will* เดิมมีความหมายแสดงความปรารถนา คำช่วยกริยา *will* จึงยังคงเค้าความหมายเดิมโดยสัมพันธ์กับความหมายเชิงปรารถนา สำหรับ *be going to* นั้น ในการศึกษาเชิงประวัติพบว่าเดิมมีความหมายเกี่ยวกับการเคลื่อนที่โดยตรง ต่อมา

ในศตวรรษที่ 17 จึงมีการเปลี่ยนแปลงมาแสดงการเคลื่อนที่ไปสู่จุดหมายที่เป็นนามธรรมมากขึ้น และพัฒนามาเป็นการบอกอนาคต แสดงให้เห็นว่าความหมายเดิมยังคงสืบทอดมาอยู่ นั่นคือ ประธานกำลังอยู่ในวิถีทางที่เคลื่อนที่ไปสู่จุดหมาย ซึ่งอาจเป็นเหตุการณ์ สภาพ หรือกิจกรรมก็ได้

ด้วยเหตุที่มีแหล่งความหมายต่างกันมาแต่เดิม จึงเป็นที่เข้าใจได้ว่า *will shall* และ *be going to* มีความหมายที่อนุมานได้ต่างกัน แม้เมื่อต่างก็พัฒนามาเป็นหน่วยแจ้งอนาคต เช่นเดียวกันแล้ว โดยที่ *will* มีความหมายบอกอนาคตที่แสดงทัศนคติของผู้พูดว่ามีความปรารถนาที่จะทำ *shall* มีความหมายบอกอนาคตที่แสดงทัศนคติของผู้พูดว่าเป็นความจำเป็น หรือมีการบังคับ ในขณะที่ *be going to* มีความหมายบอกอนาคตประการเดียว โดยไม่มีนัยความหมายแสดงทัศนคติของผู้พูดทั้งสองประการดังกล่าวข้างต้นเหมือน *will* และ *shall*

ลักษณะการคงเค้าความหมายเดิมของคำบุพบท คือ *การที่คำบุพบทยังคงรักษาเค้าความหมายของคำกริยาที่เป็นแหล่งเดิม คำบุพบทจึงยังคงมีความหมายบางส่วนเหมือนกับคำกริยารูปเดียวกัน* ข้อสนับสนุนที่เห็นได้ชัดเจนก็คือ เราไม่สามารถนำคำบุพบทใดก็ได้ ไปปรากฏร่วมกับนามวลีหรือคำกริยาใดก็ได้ นอกจากว่าความหมายของคำบุพบทดังกล่าว จะสอดคล้องกับความหมายของนามวลีที่ปรากฏร่วมด้วย เช่น คำบุพบทบ่งการกเวลา จะปรากฏร่วมกับนามวลีที่มีความหมายเป็นเวลาเท่านั้น และจะพบว่าความหมายของนามวลีที่ปรากฏร่วมกับคำบุพบท จะเหมือนหรือคล้ายคลึงกันกับความหมายของนามวลี ที่ปรากฏร่วมกับคำกริยาที่เป็นแหล่งเดิมของคำบุพบทดังกล่าวด้วย แสดงให้เห็นว่าคำบุพบทรูปเดียวกับคำกริยาทุกคำ ยังคงเค้าความหมายเดิมของคำกริยาที่เป็นแหล่งเดิมของคำบุพบทนั้น ๆ

ตัวอย่างดังกล่าว ได้แก่ คำบุพบทที่บอกความสัมพันธ์เกี่ยวกับตำแหน่งแหล่งที่ เป็นสถานที่ ซึ่งมีรูปเดียวกับคำกริยาแสดงสถานที่ของประธาน จะปรากฏนำหน้านามวลีที่มีความหมายเป็นสถานที่ หรือความหมายทางนามธรรมที่สามารถถือว่าเป็นสถานที่ ซึ่งเป็นความหมายที่เหมือนกันกับความหมายของนามวลีที่ปรากฏร่วมกับคำกริยาที่เป็นแหล่งเดิม ตัวอย่าง คำบุพบทเหล่านี้ เช่น *ใกล้*

ดังตัวอย่างในปริบทที่ 7) *ใกล้* เป็นคำกริยา ซึ่งมีความหมายแสดงสถานที่ของนามวลีที่เป็นประธาน คือ *วัดโบราณ* ส่วนในปริบทที่ 8) *ใกล้* เป็นคำบุพบท แสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำกริยา *ตั้ง* กับนามวลี *ฝั่งน้ำ* ว่าเป็นสถานที่ หรือตำแหน่งที่เกิดคำกริยา ซึ่งเป็นความหมายบ่งการกที่มีเค้าความหมายจากคำกริยารูปเดียวกัน

7) วัดโบราณ ไกลล์ แม่น้ำโขง ราว 100 เมตร
 ไกลล์ [+กริยา +สภาพ] +[_สถานที่]
 แม่น้ำโขง [+นามวลี +สถานที่]

8) โบสถ์เก่า ๆ ตั้งอยู่ ไกลล์ ฝั่งน้ำ
 ตั้ง [+กริยา +สภาพ] +[_สถานที่]
 ไกลล์ [+บุพบท] +[_สถานที่]
 ฝั่งน้ำ [+นามวลี +สถานที่]

เราจะพบว่า ลักษณะคงเค้าความหมายเดิม ตรงกับความหมายแกนของคำกริยา กับ คำบุพบทที่ได้วิเคราะห์ไว้แล้วในบทที่ 4 ซึ่งเป็นลักษณะทั่วไปของคำบุพบททุกชุดความหมาย เพราะคำบุพบทที่มีรูปเดียวกับคำกริยา มิได้สูญเสียความหมายทั้งหมดเมื่อกลายเป็นคำไวพจน์ แต่ยังคงเค้าความหมายของคำกริยาที่เป็นแหล่งเดิมของคำบุพบทนั้น ๆ การคงเค้าความหมายเดิมเช่นนี้ เป็นสิ่งสนับสนุนถึงความสัมพันธ์ระหว่างคำบุพบท และคำกริยาที่มีรูปเดียวกัน

5.3 การที่ความหมายเดิมจางลง (bleaching)

ในการศึกษาคำบุพบทที่มีรูปเดียวกับคำกริยาในภาษาไทย ผู้วิจัยพบว่าคำบุพบททุกคำในขอบเขตการศึกษานี้ มีลักษณะความหมายเดิมจางลง คือ เมื่อเปรียบเทียบกับคำกริยารูปเดียวกันแล้ว คำบุพบทจะสูญเสียความหมายบางส่วนซึ่งคำกริยาที่เป็นแหล่งเดิมมีอยู่ เช่น ความหมายเป็นแสดงอารมณ์ความรู้สึกของผู้พูด คำบุพบทไม่สามารถแสดงความหมายเช่นนั้นได้อีกต่อไป

ดังตัวอย่างคำกริยาแสดงการกระทำที่มีความหมายเชิงอติวิสัย ได้แก่ อารมณ์ หรือทัศนคติของผู้พูดแฝงอยู่ แต่คำบุพบทรูปเดียวกับคำกริยาจะมีความหมายเชิงอติวิสัยจางลง กลายเป็นความหมายเชิงภาววิสัย โดยอาจแสดงความสัมพันธ์เป็นตำแหน่ง จุดเริ่มต้น จุดหมาย วิธี หรือเครื่องมือ ของคำกริยา แต่ไม่มีความหมายทางอารมณ์ หรือทัศนคติเหลืออยู่ สังเกตได้ว่า แม้คำบุพบทจะสูญเสียความหมายบางส่วนที่คำกริยารูปเดียวกันมี แต่คำบุพบทก็มีความหมายใหม่เป็นนามธรรมมากขึ้น เช่นความหมายบอกความสัมพันธ์ระหว่างคำกริยากับนามวลี ตัวอย่างที่จะยกมาแสดงการที่ความหมายเดิมจางลง ได้แก่คำที่มีรูปเดียวกับคำกริยาและคำบุพบท จาก ถึง และ เหนือ

ลักษณะความหมายเดิมจางลงของ **จาก**

จาก (V) -----> จาก (PREP)
 [+อัติวิสัย] [-อัติวิสัย]

จาก เป็นคำกริยาแสดงการกระทำ มีการเคลื่อนที่จากจุดเริ่มต้น มีความหมายเชิงอัติวิสัย คือ แสดงอารมณ์ที่มีความอาลัย เพราะเป็นการจากกันตลอดไป หรือถึงแก่ความตาย จะพบได้ในปริบท 9) คำกริยา จาก มีความหมายแสดงอารมณ์ของผู้พูดด้วย ต่างไปจากในปริบทที่ 10) ซึ่ง จาก เป็นคำบุพบท ความหมายเชิงอัติวิสัยได้จางลง กลายเป็นความหมายเป็นกลางเชิงภววิสัยเท่านั้น

9) เธอ จาก เราไป ท่ามกลางความอาลัยรัก
 จาก [+กริยา +อัติวิสัย]

10) กระเป๋าใบนี้ ทำ จาก ผักตบชวา
 จาก [+บุพบท -อัติวิสัย]

ลักษณะความหมายเดิมจางลงของ **ถึง**

ถึง (V) -----> ถึง (PREP)
 +[_เวลา] +[_สถานที่]
 [+อัติวิสัย] [-อัติวิสัย]

คำกริยา ถึง แสดงการกระทำที่มีการเคลื่อนที่ ซึ่งอาจเป็นการเคลื่อนที่ในมิติพื้นที่ หรือการเคลื่อนที่ในมิติเวลา ซึ่งจะมีนามวลีที่มีความหมายเป็นสถานที่หรือเวลา ตามมาตามลำดับ ในความหมายบอกเวลา คำกริยานี้มีความหมายเชิงอัติวิสัยแสดงทัศนคติของผู้พูด ว่าการกระทำนั้นกินเวลานานกว่าที่ผู้พูดคาดคิด ความหมายนี้ต่างกับความหมายของ ถึง ที่เป็นคำบุพบท ซึ่งมีความหมายจางลงกลายเป็นลักษณะภววิสัย และปรากฏร่วมกับนามวลีบอกสถานที่เท่านั้น ซึ่งเป็นลักษณะสูญเสียความหมายเดิมไปบางส่วนด้วย

ตัวอย่างเช่น ในปริบทที่ 11) *ถึง* เป็นคำกริยาแสดงการกระทำของประธาน คือ *ใช้เวลา* ที่ผู้พูดคิดว่านานกว่าที่ผู้พูดคาด แต่เมื่อ *ถึง* เป็นคำบุพบท ความหมายเชิงอัตวิสัยแสดงทัศนคติจางลง กลายเป็นความหมายเชิงภววิสัย ดังในปริบทที่ 12)

11) เด็กคนนี้ใช้เวลา ถึง สองชั่วโมง ทำเลข ข้อเดียว

ถึง [+กริยา +อัตวิสัย] +[__เวลา]

สองชั่วโมง [+นามวลี +เวลา]

12) เขา ส่งจดหมาย ถึง องค์กรนิรโทษกรรมสากล

ถึง [+บุพบท -อัตวิสัย] +[__สถานที่ +รูปธรรม]

องค์กรนิรโทษกรรมสากล [+นามวลี +รูปธรรม]

ลักษณะความหมายเดิมจางลงของ เหนือ

เหนือ (V)

[+อัตวิสัย]

เหนือ (PREP)

[-อัตวิสัย]

คำกริยา *เหนือ* เป็นตัวอย่างคำกริยาประเภทบอกสถานที่ ที่มีการขยายขอบเขตเชิงมโนทัศน์ร่วมด้วย มาเป็นความหมายแสดงสภาพของประธาน และมีความหมายแสดงทัศนคติของผู้พูดในเชิงบวกว่า สิ่งหนึ่ง ดีกว่า หรือ เก่งกว่า อีกสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นความหมายเชิงอัตวิสัย ในขณะที่คำบุพบท *เหนือ* แม้ยังคงมีความหมายบอกตำแหน่งแหล่งที่ของนามวลี แต่จะมีความหมายเชิงอัตวิสัยจางลง กลายเป็นความหมายกลาง ๆ เท่านั้น ไม่มีความหมายเชิงบวก

ในปริบทที่ 13) *เหนือ* เป็นคำกริยา บอกสภาพของประธาน คือ *คอมพิวเตอร์เครื่องนี้* แต่แสดงความหมายเชิงอัตวิสัยว่าดีกว่า *เครื่องนั้น* ที่นำมาเปรียบเทียบ แต่จะเห็นได้ว่า ในปริบทที่ 14) เมื่อ *เหนือ* เป็นคำบุพบท ความหมายเชิงอัตวิสัยนี้จางลง เป็นเพียงการบอกการกทิศทางของนามวลี *เส้นศูนย์สูตร* เท่านั้น

13) *คอมพิวเตอร์เครื่องนี้ เหนือ กว่าเครื่องนั้น* ในด้านเทคโนโลยี

เหนือ [+กริยา +อัตวิสัย] +[__สภาพ +สถานที่]

14) ก. พายุก่อตัว เหนือ เส้นศูนย์สูตร

เหนือ [+บุพบท +ตำแหน่งแหล่งที่ -อัติวิสัย]

จากตัวอย่างข้างต้น จะสังเกตได้ว่า ความหมายของคำบุพบท จาก ถึง และ เหนือ ได้สูญเสียความหมายเชิงอัติวิสัยที่คำกริยารูปเดียวกันสามารถแสดงได้ เช่น อารมณ์ หรือทัศนคติของผู้พูด กลายเป็นความหมายกลางๆเชิงภววิสัย จึงอาจกล่าวได้ว่า การที่คำกริยาจะกลายเป็นคำบุพบทได้ จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงความหมายในลักษณะที่ความหมายเดิมของคำจางลง แต่ในขณะเดียวกัน คำบุพบทก็มีลักษณะเป็นนามธรรมมากกว่าคำกริยา เพราะมีความหมายแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคำหลัก คือคำกริยา กับนามวลี มิได้แสดงการกระทำของคำหลัก ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญประการหนึ่งของคำที่มีการกลายเป็นคำไวเยกรณ์

5.4 การขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ (metaphorical extension)

ไลออนส์ (Lyons, 1977 : 718) และ แจคเคนดอฟ (Jackendoff, 1983 : 210) กล่าวว่าขอบเขตมโนทัศน์ทางพื้นที่ได้รับการสนับสนุนจากความรู้ที่นอกเหนือภาษา จึงเป็นฐานให้กับความเข้าใจโดยการมองเห็น สัมผัส และการกระทำ แสดงว่า มโนทัศน์ขั้นพื้นฐานที่สุดที่มนุษย์เรียนรู้ จะเป็นมโนทัศน์ทางด้านรูปธรรม และเป็นมโนทัศน์ที่อยู่ใกล้ตัวมนุษย์มากที่สุด

ส่วนมโนทัศน์ทางด้านนามธรรมอยู่ไกลตัวมนุษย์ และไม่อาจสังเกตได้ ทำให้เป็นสิ่งที่ยากในการเข้าใจ หรืออธิบาย มนุษย์จึงได้ใช้วิธีการเปรียบเทียบมโนทัศน์ทางด้านนามธรรม กับมโนทัศน์ทางด้านรูปธรรมเพื่อให้เข้าใจง่ายขึ้น ถ้อยคำที่ใช้ในการเปรียบเทียบมโนทัศน์ดังกล่าว เรียกว่า อุปลักษณ์

เลคอฟ และจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980) เคลาดี้ และไฮเน (Claudi and Heine, 1986) รวมทั้ง ไฮเน และคณะ (Heine et al., 1991b : 55) ให้ความหมายของอุปลักษณ์ว่าเป็นมโนทัศน์ของมนุษย์ที่ถูกเปรียบเทียบในรูปของสิ่งอื่น โดยเป็นการถ่ายโอนความหมาย จากความหมายพื้นฐานที่มักเป็นรูปธรรม และอยู่ใกล้ตัวมนุษย์ ไปสู่ความหมายนามธรรม และอยู่ไกลตัวมนุษย์ สำหรับระดับของความเป็นรูปธรรมจากมากไปหาน้อย ของหมวดหมู่คำอุปลักษณ์ (metaphorical categories) ได้กล่าวถึงแล้วในบทบทพทวนวรรณกรรม คือ :

มนุษย์ > วัตถุ > กิจกรรม > พื้นที่ > เวลา > คุณสมบัติ หรือลักษณะนามธรรม
(PERSON > OBJECT > ACTIVITY/PROCESS > SPACE > TIME > QUALITY)

* จากแผนภูมิที่ 4 ลำดับความเป็นภพธรรมของอุปลักษณ์ หน้า 39 แต่ในที่นี้จะเสนอในลักษณะแนวนอน

ในการเปรียบเทียบมโนทัศน์ มนุษย์จะให้มโนทัศน์ที่อยู่ทางซ้ายในแผนผังข้างต้น ซึ่งเป็นมโนทัศน์ที่อยู่ใกล้ตัวมนุษย์เป็นสื่อ (vehicle) หรืออุปมา ที่จะอธิบายความหมายของมโนทัศน์ที่ต้องการเปรียบเทียบ (topic) หรืออุปไมย ที่อยู่ทางด้านขวามือ โกลจากตัวมนุษย์ และมีความเป็นนามธรรมมากขึ้น ในการศึกษาคำกริยา การเปรียบเทียบมโนทัศน์จะเริ่มต้นจากกิจกรรม ไปสู่มโนทัศน์ทางด้านขวา แต่ไม่จำเป็นต้องเป็นไปตามลำดับ เพราะคำกริยาบางคำอาจมีการเปรียบเทียบข้ามขอบเขตมโนทัศน์ก็ได้

สำหรับในภาษาไทย โคลเวอร์ (Kölver, 1991) พบว่าคำไวยากรณ์ที่ปรากฏร่วมกับคำกริยา (V-Adposition) เช่นคำบุพบท มักจะโยงความถึงมโนทัศน์ที่แสดงความสัมพันธ์กับคำกริยา เช่น สถานที่ (PLACE), จุดเริ่มต้น (SOURCE), จุดหมาย (GOAL) และ วิธี (PATH) ของคำกริยา

ผู้วิจัยพบว่า คำบุพบทที่มีรูปเดียวกับคำกริยา มีความแตกต่างทางอรรถศาสตร์กับคำกริยาที่มีรูปเดียวกัน ในลักษณะที่สอดคล้องกับการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ ซึ่งหมายถึง การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำ ในลักษณะที่มีการเปรียบเทียบสิ่งหนึ่ง กับอีกสิ่งหนึ่งที่อยู่ข้ามขอบเขตกัน เช่น การข้ามขอบเขตจากสิ่งที่เป็นรูปธรรม ไปสู่สิ่งที่เป็นนามธรรม ที่เป็นสาเหตุสำคัญประการหนึ่งของการกลายเป็นคำไวยากรณ์

ตัวอย่างดังกล่าวได้แก่ คำที่อยู่ในกลุ่มมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับกิจกรรม (ACTIVITY / PROCESS) เช่น การทำคำกริยา *ประจำ* กลายมาเป็นคำบุพบท เมื่อมีการเปรียบเทียบมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับกิจกรรมกับ กลุ่มมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับพื้นที่ (SPACE) เช่น *ลมประจำถิ่น* โดยมีอุปลักษณ์ว่า *ลม* ทำกิจกรรม *ประจำ* ในสถานที่ใดที่หนึ่ง ต่อเนื่องไปถึงการเปรียบเทียบมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับพื้นที่ กับ มโนทัศน์ที่เกี่ยวกับเวลา (TIME) เช่น *แพชชั่นประจำฤดูใบไม้ร่วง* โดยมีอุปลักษณ์ว่า *แพชชั่น* ทำกิจกรรม *ประจำ* ในสถานที่ใดที่หนึ่ง และขยายความหมายจากสถานที่ข้ามขอบเขตไปถึงเวลา คือ *ฤดูใบไม้ร่วง*

ผู้วิจัยมีความเห็นพ้องกับนักภาษาศาสตร์ท่านอื่นๆ เช่น ไฮเน และคณะ (Heine et al., 1991b : 130) ว่า การขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์นี้ เป็นพัฒนาการที่ค่อยเป็นค่อยไปและต่อเนื่อง ดังที่ได้กล่าวแล้วในบทบทวนวรรณกรรม และกระบวนการนี้ เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงความหมายของคำจากรูปธรรมไปสู่นามธรรม เมื่อดำเนินๆ มีการกลายเป็นคำไวยากรณ์ หรืออาจกล่าวได้ว่า กระบวนการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ เป็นสาเหตุหนึ่ง ที่ทำให้คำหลักมีการกลายเป็นคำไวยากรณ์ได้

ตัวอย่างที่จะยกมาแสดงการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ ที่ผู้วิจัยพบในข้อมูลที่น่ามาศึกษา ได้แก่ *ให้ ตาม และ ถึง*

การขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ของ *ให้*

<i>ให้</i> (V 1) -->	<i>ให้</i> (V 2) -->	<i>ให้</i> (PREP)
+ [+ผู้ให้เป็นมนุษย์]	+ [/-_ผู้ให้เป็นมนุษย์]	+ [+ผู้รับประโยชน์]
+ [+ผู้รับประโยชน์เป็นมนุษย์]	+ [/-_ผู้รับประโยชน์เป็นมนุษย์]	

ตัวอย่างในปริบทที่ 15) *ให้* เป็นคำกริยา (V 1) มีความหมายแสดงการถ่ายโอนกรรมสิทธิ์ของกรรมซึ่งเป็นวัตถุ เป็นรูปธรรม จากประธานซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิต เป็นมนุษย์ และมีความตั้งใจ ในที่นี้ประธานเป็นมนุษย์คือ *แม่* มีกรรมรองผู้รับประโยชน์ ซึ่งเป็นสิ่งมีชีวิตและเป็นมนุษย์คือ *ลูก* ส่วนในปริบทที่ 16) *ให้* เป็นคำกริยา ที่ปรากฏร่วมกับนามวลีที่มีการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ (V2) จากประธานซึ่งเป็นมนุษย์ไปสู่ประธานซึ่งเป็นวัตถุ ซึ่งในที่นี้คือ *ป่าไม้* แต่นามวลีนี้ได้ถูกเปรียบเทียบเชิงบุคคลาธิฐานให้มีลักษณะเหมือนมนุษย์ สามารถทำคำกริยา *ให้* ในความหมายให้ประโยชน์แก่กรรมรอง คือ *หมู่บ้านนี้* แสดงการขยายขอบเขตความหมายของคำกริยา *ให้* ในเชิงอุปลักษณ์ จากการทำเป็นอาการของมนุษย์เท่านั้น ไปสู่อารมณ์ของวัตถุ ในขณะเดียวกันก็จะเห็นได้ว่า มีการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ของนามวลีที่ปรากฏร่วมกับคำกริยา จากกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับมนุษย์ ไปถึงกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับวัตถุด้วย

สำหรับในปริบทที่ 17) *ให้* เป็นคำบุพบท (PREP) ที่มีความหมายบอกความสัมพันธ์เชิงการก ปรากฏร่วมกับนามวลีที่ได้มีการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์แล้ว จะสังเกตได้ว่าคำบุพบท *ให้* จะปรากฏร่วมกับนามวลี ที่มีความหมายแสดงการเกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่งแก่กรรมรอง ซึ่งมีการกผู้รับประโยชน์หรือผลจากการกระทำคำกริยา โดยไม่มีการจำกัดว่าประธานและกรรมรองจะต้องเป็นมนุษย์ หรือสิ่งมีชีวิตอีกต่อไป ดังเช่นในปริบทนี้ *ให้* เป็นคำบุพบท ปรากฏร่วมกับนามวลี *เศรษฐกิจของชาติ* ซึ่งมีความหมายเป็นนามธรรมได้ แสดงให้เห็นว่า นามวลีที่ปรากฏร่วมกับคำบุพบท ได้มีการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์จากกลุ่มมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับมนุษย์ ไปถึงกลุ่มมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับนามธรรม

15) แม่ ให้ ชนม ลูก

แม่ [+นามวลี +มนุษย์ +เจตนา +ความเอื้อเฟื้อ]

ให้ [+กริยา] +[ผู้ให้เป็นมนุษย์_] +[_ผู้รับประโยชน์เป็นมนุษย์]

ลูก [+นามวลี +ผู้รับประโยชน์ +มนุษย์]

16) ป่าไม้ ให้ ทรัพยากรมีค่า แก่ หมู่บ้านนี้

ป่าไม้ [+นามวลี +วัตถุ +เจตนา +ความเอื้อเฟื้อ]

ให้ [+กริยา] +/-[_ผู้ให้เป็นมนุษย์]

+/-[_ผู้รับประโยชน์เป็นมนุษย์]

หมู่บ้านนี้ [+นามวลี +ผู้รับประโยชน์ +สถานที่]

17) การจัดเตรียมทีมเศรษฐกิจ แก้ ปัญหา ให้ เศรษฐกิจของชาติ

การจัดเตรียมทีมเศรษฐกิจ [+นามวลี +นามธรรม]

ให้ [+บุพบท] +[_ผู้รับประโยชน์]

เศรษฐกิจของชาติ [+นามวลี +ผู้รับประโยชน์ +นามธรรม]

ลักษณะการเปรียบเทียบเชิงอุปลักษณ์ในปริบทที่ 15) -17)

ผู้กระทำ แม่ [+มนุษย์]

[+มนุษย์] --> ป่าไม้ [+วัตถุ]

[+มนุษย์] --> การจัดเตรียมทีมเศรษฐกิจ [+นามธรรม]

อุปมา คือ มโนทัศน์เกี่ยวกับมนุษย์ ซึ่งในที่นี้เป็นประธานของคำกริยา ให้ และเป็นมโนทัศน์ที่อยู่ซ้ายสุดตามแผนผังที่ได้กล่าวมาแล้ว มโนทัศน์นี้เป็นฐานของความเข้าใจที่จะสื่อไปถึงมโนทัศน์ที่อยู่ถัดไปทางขวา คือ มโนทัศน์เกี่ยวกับวัตถุ ซึ่งเป็นอุปไมยข้ามขอบเขตมโนทัศน์ ในที่นี้ ผู้กระทำที่อยู่ในกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับมนุษย์คือ แม่ ส่วน ป่าไม้ อยู่ในกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับวัตถุ แต่ถูกเปรียบเทียบเชิงอุปลักษณ์ ว่า ป่าไม้ มีลักษณะเหมือนมนุษย์ คือมีความเป็นเจ้าของ สามารถทำคำกริยาถ่ายโอนกรรมสิทธิ์ได้ และมีความหมายว่ามีเจตนาเอื้อเฟื้อ เช่นเดียวกับ แม่ ซึ่งเป็นประธานของคำกริยา ให้ เช่นเดียวกัน

สำหรับการเปรียบเทียบมโนทัศน์เกี่ยวกับนามธรรม เป็นการเปรียบเทียบข้ามขอบเขตไปอีกระดับหนึ่ง จากมโนทัศน์เกี่ยวกับมนุษย์ ไปสู่มโนทัศน์เกี่ยวกับคุณสมบัติ หรือสภาพนามธรรม โดยเปรียบเทียบเชิงอุปลักษณ์ ว่า *การจัดเตรียมทีมเศรษฐกิจ* ซึ่งเป็นประธานของคำกริยา *แก้* มีลักษณะเหมือนมนุษย์ สามารถทำอาการที่มีผลต่อสิ่งอื่นได้เช่นเดียวกับมนุษย์ นอกจากนี้จะสังเกตได้ว่าลักษณะความหมายบางประการของ *ให้* ที่เป็นคำกริยาจะสูญหายไปเมื่อเป็นคำบุพบท เช่น เจตนาในการกระทำ การถ่ายโอนกรรมสิทธิ์ หรือความเอื้อเพื่อ

ผู้ทรงรับ	ชนม [+วัตถุ]		
	[+วัตถุ]	-->	ทรัพยากร [+วัตถุ/+นามธรรม]
	[+วัตถุ]	-->	ปัญหา [+นามธรรม]

ตามปกติผู้ทรงรับของคำกริยา *ให้* จะเป็นวัตถุ ซึ่งมโนทัศน์เกี่ยวกับวัตถุ เป็นมโนทัศน์ที่อยู่ทางซ้ายมือตามแผนผัง ที่จะพื้นฐานของความเข้าใจที่จะสื่อไปถึงมโนทัศน์ทางด้านขวาที่เกี่ยวกับนามธรรม ผู้ทรงรับที่อยู่ในกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับวัตถุในที่นี้คือ *ชนม* เป็นสิ่งที่ถูก *มอบให้* *ลูก* มองเห็นการถูกถ่ายโอนกรรมสิทธิ์ได้

ส่วน *ทรัพยากร* ซึ่งเป็นผู้ทรงรับของคำกริยา *ให้* เช่นกัน ตามปกติเราอาจอนุมานได้ว่า *ทรัพยากร* เป็นวัตถุ หรือนามธรรมก็ได้ แต่ในที่นี้จะเห็นได้ว่า *ทรัพยากร* ถูกเปรียบเทียบว่ามีลักษณะเหมือนวัตถุ เพราะถูก *บ้านไม้* *มอบให้* *หมู่บ้าน* สำหรับ *ปัญหา* ซึ่งมีลักษณะเป็นนามธรรมอย่างชัดเจน ได้ถูกเปรียบเทียบเชิงอุปลักษณ์ว่า มีลักษณะเหมือนวัตถุในแง่ที่ว่าถูกแก้ไขได้ แสดงให้เห็นการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ จากกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับวัตถุ ไปถึงกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับนามธรรม

ผู้รับประโยชน์	ลูก [+มนุษย์]		
	[+มนุษย์]	-->	หมู่บ้านนี้ [+สถานที่]
	[+มนุษย์]	-->	เศรษฐกิจของชาติ [+นามธรรม]

อุปมา คือมโนทัศน์เกี่ยวกับมนุษย์ ซึ่งเป็นมโนทัศน์ที่อยู่ทางซ้ายมือตามแผนผัง ผู้รับประโยชน์ในที่นี้ที่อยู่ในกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับมนุษย์ คือ *ลูก* เป็นผู้รับประโยชน์จากคำกริยา *ให้*

ส่วน *หมู่บ้านนี้* อยู่ในกลุ่มมโนทัศน์พื้นที่ ในที่นี้ถูกเปรียบเทียบเชิงอุปลักษณ์ว่า มีลักษณะเหมือนกับมนุษย์ คือสามารถรับประโยชน์ หรือผลกระทบจากสิ่งอื่นได้ สำหรับ *เศรษฐกิจของชาติ* อยู่ในกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับนามธรรม ถูกเปรียบเทียบเชิงอุปลักษณ์ว่า มีลักษณะเหมือน

มนุษย์ สามารถรับผลประโยชน์ หรือผลกระทบ จากการกระทำของสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้เช่นเดียวกัน แสดงให้เห็นการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ จากกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับมนุษย์ เมื่อนามวลีปรากฏ ร่วมกับคำกริยา ไปถึงกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับนามธรรม เมื่อนามวลีปรากฏร่วมกับคำบุพบท

เราจะเห็นลักษณะการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ ทั้งของคำกริยาที่กลายเป็นคำบุพบท และการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ของนามวลี ที่ปรากฏร่วมกับคำบุพบท ในตัวอย่างอื่นด้วย ได้แก่ คำกริยาประเภทแสดงการกระทำที่มีการเคลื่อนที่ เช่น *ตาม* และ *ถึง* ที่กลายเป็นคำบุพบทที่แสดงความสัมพันธ์เกี่ยวกับเครื่องมือ หรือจุดหมาย

การขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ของ *ตาม*

ตาม (V) ---> *ตาม* (PREP 1) / *ตาม* (PREP 2)
 +[ประธานเคลื่อนที่ได้_] +[_ตำแหน่งแหล่งที่] +[_เครื่องมือ]
 +[_จุดหมายรูปธรรม]

ดังตัวอย่างในปริบทที่ 18) *ตาม* เป็นคำกริยา (V) บอกการกระทำที่มีการเคลื่อนที่ของประธาน ที่อาจเป็นมนุษย์ ในที่นี้คือ *ตำรวจ* ปรากฏร่วมกับกรรมที่อาจเป็นมนุษย์ หรือวัตถุ แต่ต้องเป็นสิ่งที่เป็นรูปธรรม และเคลื่อนที่ได้ ในที่นี้คือ *มาเฟียรายใหญ่* ส่วนในปริบทที่ 25) ก. *ตาม* เป็นคำบุพบท (PREP 1) ปรากฏร่วมกับนามวลี ที่เป็นสถานที่และเป็นรูปธรรม คือ *ต่างจังหวัด* แต่ในปริบทที่ 19) ข. *ตาม* เป็นคำบุพบท (PREP 1) ปรากฏร่วมกับนามวลี *ความคาดหวังของพ่อแม่* ซึ่งเป็นจุดหมายที่เป็นนามธรรม แสดงให้เห็นการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ของนามวลี จากกลุ่มมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับมนุษย์ หรือวัตถุ มาสู่กลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับพื้นที่ และกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับนามธรรม ตามลำดับ

ในปริบทที่ 19) ค. *ตาม* เป็นคำบุพบท (PREP 2) ปรากฏร่วมกับนามวลี *ระเบียบของบีไอไอ* ซึ่ง เป็นนามธรรม แต่มีการกเป็นเครื่องมือของคำกริยา *ชอบ* เนื่องจากโดยปกติแล้วนามวลีที่จะมีการกเครื่องมือ จะมีความหมายอยู่ในกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับวัตถุ แสดงให้เห็นว่าได้มีการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ของนามวลีที่ปรากฏร่วมกับคำบุพบท จากกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับวัตถุ เมื่อนามวลีปรากฏร่วมกับคำกริยา ไปถึงกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับนามธรรม เมื่อนามวลีปรากฏร่วมกับคำบุพบท

18) คำรวจ ตาม มาเพียรรายใหญ่

คำรวจ [+นามวลี +มนุษย์ +เคลื่อนที่ได้]

ตาม [+กริยา +เคลื่อนที่] +[ประธานเคลื่อนที่ได้__]

+[_จุดหมายรูปธรรม]

มาเพียรรายใหญ่ [+นามวลี +มนุษย์ +จุดหมาย]

19) ก. วงดนตรีลูกทุ่ง เดินสาย ตาม ต่างจังหวัด

วงดนตรีลูกทุ่ง [+นามวลี +รูปธรรม]

เดินสาย [+กริยา +เคลื่อนที่] +[ประธานที่เคลื่อนที่ได้__ + รูปธรรม]

ตาม [+บุพบท] +[_สถานที่]

ต่างจังหวัด [+นามวลี +สถานที่]

ข. เขา เลือก สอบเข้า คณะนี้ ตาม ความคาดหวังของพ่อแม่

เขา [+นามวลี +มนุษย์]

ตาม [+บุพบท] +[_จุดหมาย]

ความคาดหวังของพ่อแม่ [+นามวลี +จุดหมาย +นามธรรม]

ค. บริษัท ขอรับ การส่งเสริม ตาม ระเบียบของบีไอไอ

บริษัท [+นามวลี +รูปธรรม]

ตาม [+บุพบท] +[_เครื่องมือ]

ระเบียบของบีไอไอ [+นามวลี +เครื่องมือ +นามธรรม]

ลักษณะการเปรียบเทียบเชิงอุปลักษณ์ในปริบทที่ 18) -19)

ผู้กระทำ คำรวจ [+มนุษย์]

[+มนุษย์]

เขา [+มนุษย์]

[+มนุษย์]

วงดนตรีลูกทุ่ง [+รูปธรรม]

บริษัท [+รูปธรรม]

อุปมา คือมโนทัศน์เกี่ยวกับมนุษย์ ซึ่งเป็นมโนทัศน์ที่อยู่ทางซ้ายมือตามแผนผัง ใน
 ที่นี้ผู้กระทำที่อยู่ในกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับมนุษย์คือ คำรวจ และ เขา ส่วนผู้กระทำที่อยู่ในกลุ่มมโน
 ทัศน์นามธรรม ที่ถูกอนุมานให้เป็นรูปธรรม ได้แก่ วงดนตรีลูกทุ่ง และ บริษัท ซึ่งถูกสมมุติเชิง

บุคลาธิษฐานให้เป็นมนุษย์ เป็นการเปรียบเทียบเชิงอุปลักษณ์ว่า สามารถทำคำกริยาเคลื่อนที่อย่าง มีจุดหมาย หรือแสดงคำกริยาชอบรับสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้เหมือนมนุษย์ แสดงให้เห็นว่า นามวลีได้มีการ ขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ จากกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับมนุษย์ ไปถึงกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับรูปธรรม ซึ่งมีใช้มนุษย์ อาจอนุโลมให้อยู่ในกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับวัตถุ

ผู้ทรงรับ	มาเพียรรายใหญ่ [+มนุษย์]
สถานที่	ต่างจังหวัด [+สถานที่]
	[+สถานที่] --> ความคาดหวัง [+นามธรรม]
เครื่องมือ	[+วัตถุ] --> ระเบียบฯ [+นามธรรม]

มโนทัศน์ที่ไม่ต้องมีการเปรียบเทียบเชิงอุปลักษณ์เลย คือมโนทัศน์เกี่ยวกับมนุษย์ ผู้ทรงรับในตัวอย่างนี้ ที่อยู่ในกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับมนุษย์ ได้แก่ มาเพียรรายใหญ่ ส่วนนามวลีบอกสถานที่ซึ่งอยู่ในกลุ่มมโนทัศน์ที่เกี่ยวกับพื้นที่ ได้แก่ ต่างจังหวัด นามวลีทั้งสองนี้ไม่ต้องเปรียบเทียบเชิงอุปลักษณ์กับสิ่งใด เพราะมีความหมายตรงตามที่กำหนดโดยคำกริยา กล่าวคือคำกริยาตาม มีความหมายกำหนดว่าผู้ทรงรับจะเป็นมนุษย์ หรือสิ่งที่เคลื่อนที่ได้ ส่วนคำกริยา เติบโต มีความหมายแสดงการเคลื่อนที่ จะต้องมื่อนามวลีที่มีความหมายเป็นสถานที่ปรากฏร่วมด้วย

สำหรับคำกริยา เลือกลง มีความหมายกำหนดว่า จะมื่อนามวลีที่เป็นจุดหมายปรากฏร่วมด้วยได้ โดยปรกติ นามวลีที่มีการจุดหมายก็จะมีมีความหมายอยู่ในกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับพื้นที่ ดังนั้นแม้นามวลี ความคาดหวังของพ่อแม่ จะอยู่ในกลุ่มมโนทัศน์นามธรรม แต่ในที่นี้ก็จะถูกเปรียบเทียบกับมโนทัศน์เกี่ยวกับพื้นที่ เนื่องจากความหมายของคำกริยาดังกล่าว

โดยนัยเดียวกัน นามวลี ระเบียบของบีไอไอ ที่อยู่ในกลุ่มมโนทัศน์นามธรรม ก็จะถูกเปรียบเทียบเชิงอุปลักษณ์ว่ามีลักษณะเหมือนวัตถุที่เป็นเครื่องมือ เพราะคำกริยาในบริบทนั้น คือ ชอบรับ จะมื่อนามวลีที่เป็นเครื่องมือปรากฏร่วมด้วยได้ และโดยปรตินามวลีที่มีการเครื่องมือก็จะมีมีความหมายอยู่ในกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับวัตถุ แสดงให้เห็นว่า นามวลีที่ปรากฏร่วมกับคำบุพบทมีการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ จากกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับมนุษย์ วัตถุ และพื้นที่ ไปถึงกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับนามธรรมในที่สุด

การขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ของ ถึง

ถึง (V) -->
+[_สถานที่]

ถึง (PREP)
+[_ตำแหน่งแหล่งที่]

สำหรับตัวอย่างในปริบทที่ 20) ถึง เป็นคำกริยา (V) มีความหมายแสดงการกระทำของประธาน คือ *ผู้โดยสาร* มีการเคลื่อนที่ไปสู่จุดหมาย ซึ่งอยู่ในกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับกิจกรรม มีนามวลีที่มีความหมายเป็นสถานที่ตามมา คือ *สนามบิน* ซึ่งเป็นรูปธรรมในมิติพื้นที่

ส่วนในปริบทที่ 21) ถึง เป็นคำบุพบท (PREP) มีการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์จากการเคลื่อนที่ทางกายภาพ เป็นการครอบคลุมพื้นที่ ซึ่งอยู่ในกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับพื้นที่ และนามวลีที่ปรากฏร่วมกับคำบุพบท คือ *ต้นน้ำ* อยู่ในกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับนามธรรม แสดงให้เห็นว่ามีการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ จากจุดหมายทางมิติพื้นที่ซึ่งเป็นรูปธรรม มีความหมายอยู่ในกลุ่มมโนทัศน์พื้นที่ ไปถึงกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับนามธรรม

20) *ผู้โดยสารมีตัวแล้วแต่ยังไม่ ถึง สนามบิน*

ผู้โดยสาร [+นามวลี +มนุษย์]

ถึง [+กริยา +เคลื่อนที่] +[__สถานที่]

สนามบิน [+นามวลี +สถานที่]

21) *สภาวะน้ำเน่าเสีย เริ่มจากปากน้ำ ถึง ต้นน้ำ*

สภาวะน้ำเน่าเสีย [+นามวลี +นามธรรม]

ถึง [+บุพบท] +[__จุดหมาย]

ต้นน้ำ [+นามวลี +นามธรรม]

ลักษณะการเปรียบเทียบเชิงอุปลักษณ์ในปริบทที่ 20) - 21)

ผู้กระทำ *ผู้โดยสาร* [+มนุษย์]

[+มนุษย์] --> *สภาวะน้ำเน่าเสีย* [+นามธรรม]

อุปมา คือมโนทัศน์เกี่ยวกับมนุษย์ ในที่นี้ผู้กระทำที่อยู่ในกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับมนุษย์ ได้แก่ *ผู้โดยสาร* ส่วน *สภาวะน้ำเน่าเสีย* อยู่ในกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับนามธรรม ซึ่งถูกเปรียบเทียบเชิงอุปลักษณ์ว่ามีลักษณะเหมือนกิจกรรม กล่าวคือ สามารถทำคำกริยา *เริ่ม* ได้ ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ จากกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับมนุษย์ ไปถึงกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับนามธรรม

สถานที่	สนามบิน [+สถานที่]
ตำแหน่งแหล่งที่	[+สถานที่] ---> ต้นน้ำ [+นามธรรม]

อุปมา คือมโนทัศน์เกี่ยวกับพื้นที่ ตามความหมายของคำกริยา *ถึง* ซึ่งเป็นคำกริยาแสดงการเคลื่อนที่ จะต้องมื่อนามวลีบอกสถานที่ตามมา นามวลีบอกสถานที่ในที่นี้คือ *สนามบิน* ส่วนนามวลี *ต้นน้ำ* เป็นนามธรรมที่ถูกเปรียบเทียบกับตำแหน่งแหล่งที่ หรือ สถานที่ของคำกริยา *เริ่ม* ซึ่งโดยปกติแล้ว นามวลีที่มีความหมายบอกจุดหมาย จะมีความหมายอยู่ในกลุ่มมโนทัศน์พื้นที่ ลักษณะเช่นนี้แสดงให้เห็นการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ จากกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับพื้นที่เมื่อนามวลีปรากฏร่วมกับคำกริยา ไปถึงกลุ่มมโนทัศน์เกี่ยวกับนามธรรม เมื่อนามวลีปรากฏร่วมกับคำบุพบท

จากตัวอย่างข้างต้นนี้ แสดงให้เห็นว่า คำบุพบทที่มีรูปเดียวกับคำกริยา เช่น *ให้ตาม* และ *ถึง* มีลักษณะความหมายแตกต่างอย่างชัดเจนจากคำกริยา รวมทั้งนามวลีที่ปรากฏร่วมกับคำบุพบท ก็มีลักษณะความหมายที่แตกต่างจากนามวลีที่ปรากฏร่วมกับคำกริยา ลักษณะความหมายที่แตกต่างกันเช่นนี้ สอดคล้องกับลักษณะของการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ ตามกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ นับเป็นข้อพิสูจน์อีกประการหนึ่งว่า คำบุพบทเหล่านี้ เป็นคำที่กลายเป็นคำไวยากรณ์จากคำกริยาที่มีรูปเดียวกัน และสะท้อนให้เห็นว่า ลักษณะการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ เป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้คำกริยากลายเป็นคำบุพบท

กระบวนการทั้ง 4 ประเภทดังกล่าวข้างต้นนี้ เป็นกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ในด้านอรรถศาสตร์ ส่วนที่จะกล่าวต่อไปในข้อ 5.5 และ 5.6 เป็นกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ในด้านวากยสัมพันธ์

5.5 การบังคับการปรากฏ (obligatorification)

คำที่มีการกลายเป็นคำไวยากรณ์ จะมีการปรากฏในบริบทที่จำกัด และมีตำแหน่งเฉพาะตายตัวในบริบท ลักษณะการบังคับการปรากฏ คือ *ลักษณะที่คำนั้นสูญเสียความสามารถในการปรากฏได้หลายบริบทเมื่อเป็นคำหลัก เช่น คำกริยา แต่จะต้องปรากฏในบริบทที่ตายตัวเพียงบริบทเดียวเมื่อกลายเป็นคำไวยากรณ์ เช่น คำบุพบท* ซึ่งจากการวิเคราะห์บริบทของคำบุพบทที่มีรูปเดียวกับคำกริยา พบว่า คำบุพบทต้องปรากฏนำหน้านามวลีเท่านั้น ตัวอย่างคำบุพบทที่จะยกมาแสดงลักษณะการบังคับการปรากฏ ได้แก่ *ลง*

ลักษณะการบังคับการปรากฏของ สง

คำบุพบท ประธาน + คำกริยา + สง + นามวลีบอกสถานที่

คำกริยา ประธาน + สง + นามวลีบอกสถานที่ / นามวลีบอกสถานที่ + ประธาน + สง

ดังตัวอย่างในปริบทที่ 22) ก. หากแยกจากนามวลี ดังในปริบทที่ 22) ข. ประโยคนี้ จะไม่เป็นที่ยอมรับ ในขณะที่คำกริยารูปเดียวกัน อาจตามด้วยนามวลีที่เป็นกรรมของคำกริยา ดังตัวอย่างในปริบทที่ 23) ก. หรืออาจแยกนามวลีที่ตามหลังคำกริยานั้น ออกไปอยู่ต้นประโยคก็ได้ ดังตัวอย่างในปริบทที่ 23) ข.

22) ก. เจ้าหน้าที่ เก็บ เอกสาร สง กล่อง
(ประธาน + คำกริยา + นามวลี + บุพบท + นามวลีบอกสถานที่)

ข. * กล่อง เจ้าหน้าที่ เก็บ เอกสาร สง
(นามวลีบอกสถานที่ + ประธาน + คำกริยา + นามวลี + บุพบท)

23) ก. นกกระยาง สง หนองน้ำนี้
(ประธาน + คำกริยา + นามวลีบอกสถานที่)

ข. หนองน้ำนี้ นกกระยาง สง
(นามวลีบอกสถานที่ + ประธาน + คำกริยา)

จากตัวอย่างข้างต้น จะเห็นได้ว่า ในขณะที่คำกริยา สง สามารถเลือกปรากฏในปริบทได้สองแบบ คือ ปรากฏนำหน้านามวลีที่เป็นกรรม คือ หนองน้ำนี้ หรือปรากฏแยกกับนามวลีที่เป็นกรรมก็ได้ดังในปริบทที่ 29) ข. แต่คำบุพบท สง จะสามารถปรากฏในปริบทได้แบบเดียวเท่านั้น คือปรากฏนำหน้านามวลี คือ กล่อง แสดงว่าคำบุพบทมีลักษณะการบังคับการปรากฏมากกว่าคำกริยาที่มีรูปเดียวกัน

จากการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยสังเกตได้ว่า คำบุพบทจะมีรูปเดียวกับคำกริยาที่มักจะปรากฏเป็นคำกริยาคำสุดท้ายในหน่วยสร้างกริยาเรียง คำกริยาคำนี้อาจปรากฏเป็นลำดับสุดท้ายของกลุ่มคำกริยาเสมอ ซึ่งหากมีนามวลีตามมา คำกริยาคำนี้อาจอยู่ในตำแหน่งนำหน้านามวลี ซึ่งเป็น

ตำแหน่งเดียวกันกับตำแหน่งที่คำบุพบทปรากฏในหน่วยสร้างเช่นเดียวกัน เราอาจอธิบายปรากฏการณ์ของภาษาว่า คำบุพบทจะมีรูปเดียวกับคำกริยาที่มีลักษณะดังกล่าวเสมอ ด้วยลักษณะของการบังคับการปรากฏว่า หากมีคำกริยาคำใด มีข้อบังคับในการปรากฏคล้ายคลึงกับคำบุพบท คำกริยาคำนั้นก็มีแนวโน้มที่จะกลายเป็นคำบุพบทได้ หากว่ามีลักษณะเงื่อนไขอื่น ๆ ตรงตามลักษณะของคำบุพบท แต่หากเงื่อนไขอื่น ๆ ไม่อำนวยให้ คำดังกล่าวก็ยังคงเป็นคำกริยาอยู่

ดังตัวอย่างในปริบทที่ 24) *เข้า* เป็นคำกริยาที่ปรากฏเป็นคำสุดท้ายในกลุ่มกริยาเรียงลักษณะนี้ จึงพบว่ามีคำบุพบทรูปเดียวกับคำกริยา *เข้า* แต่จะไม่ปรากฏว่ามีคำบุพบทรูปเดียวกับคำกริยา *พยายาม แข่งขัน* หรือ *สอบ* เพราะคำกริยาเหล่านี้สามารถมีคำกริยาอื่นมาต่อท้ายได้

ในปริบทที่ 25) *ถึง* เป็นคำกริยาที่ปรากฏเป็นคำสุดท้ายในกลุ่มกริยาเรียง *เดิน สวนสนาม มา* จึงพบว่ามีคำบุพบทรูปเดียวกับคำกริยา *ถึง* แต่ไม่ปรากฏว่ามีคำบุพบทรูปเดียวกับคำกริยา *เดิน สวนสนาม* หรือ *มา* เพราะคำกริยาเหล่านี้สามารถมีคำกริยาอื่นมาต่อท้ายได้ และจะสังเกตได้ว่า ไม่สามารถมีคำกริยาใดมาต่อท้ายแทรกระหว่างคำกริยา *ถึง* กับนามวลีได้อีก นอกจากคำบุพบทเท่านั้น เช่น *ยัง* ดังตัวอย่างในปริบทที่ 25) *ข.*

24) นักเรียน พยายาม แข่งขัน สอบ *เข้า* มหาวิทยาลัย
(ประธาน + คำช่วยกริยา + กริยา + กริยา + กริยา + นามวลีบอกสถานที่)

25) *ก.* ขบวนทหาร เดิน สวนสนาม มา *ถึง* อนุสาวรีย์
(ประธาน + กริยา + กริยา + กริยา + กริยา + นามวลีบอกสถานที่)

ข. ขบวนทหาร เดิน สวนสนาม มา *ถึง* *ยัง* อนุสาวรีย์
(ประธาน + กริยา + กริยา + กริยา + กริยา + บุพบท + นามวลีบอกสถานที่)

คำบุพบทที่มีรูปเดียวกับคำกริยา มีความแตกต่างจากคำกริยาที่ลักษณะการบังคับการปรากฏ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ และนับเป็นการสูญเสียลักษณะของหมวดคำเดิม (decategorization) ประการหนึ่ง คือ จากคำหลักที่มีอิสระในการปรากฏในหลายปริบทกว่า กลายมาเป็นคำไวยากรณ์ที่ปรากฏได้ในปริบทเดียว และจะเห็นได้ว่าคำกริยาที่มีลักษณะการบังคับการปรากฏเท่านั้น จึงจะกลายเป็นคำบุพบทได้

5.6 การวิเคราะห์ใหม่ (reanalysis)

ฮอปเปอร์ และทรอก็อต (Hopper and Traugott, 1993 : 40-49) กล่าวว่า การวิเคราะห์ใหม่ (reanalysis) คือการขยายหน้าที่ทางไวยากรณ์ของคำ ร่วมกับ ความหมายของคำ โดยที่มีเงื่อนไขการปรากฏร่วมกับคำอื่นๆ เปลี่ยนแปลงไป

ภาษาไทยมีคำบุพบทที่มีรูปเดียวกับคำกริยา ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับคำกริยารูปเดียวกัน ก็ได้พบความแตกต่างทางวากยสัมพันธ์ และอรรถศาสตร์ ดังได้กล่าวแล้วในบทที่ 3 และ 4 ความแตกต่างนี้ เป็นลักษณะที่สอดคล้องกับการวิเคราะห์ใหม่ ตามทฤษฎีการกลายเป็นไวยากรณ์ ผู้วิจัยจึงให้คำจำกัดความว่า การวิเคราะห์ใหม่คือ การที่คำซึ่งแต่เดิมมีฐานะเป็นหน่วยองค์ประกอบ (constituent) หน่วยหนึ่ง เพิ่มฐานะไปเป็นหน่วยองค์ประกอบหน่วยอื่น หรือกลายเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยองค์ประกอบหน่วยอื่น ทำให้หน้าที่ทางวากยสัมพันธ์ของคำนั้นๆ เปลี่ยนไปจากเดิม

ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นว่า คำบุพบทที่มีรูปเดียวกับคำกริยา เป็นคำที่ผ่านการวิเคราะห์ใหม่ จากการเป็นหน่วยองค์ประกอบของประโยคคือคำกริยา มาเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยองค์ประกอบบุพบทวลี คือคำบุพบท จะเห็นได้ในการเปรียบเทียบแผนภูมิต้นไม้ของปริบทที่ 26) ซึ่งมี ผ่าน เป็นคำกริยา และปริบทที่ 27) ซึ่งมี ผ่าน เป็นคำบุพบท จะเห็นว่า ผ่าน ในปริบทที่ 26) มีฐานะเป็นหน่วยองค์ประกอบของประโยค แต่ ผ่าน เป็นส่วนหนึ่งของหน่วยองค์ประกอบบุพบทวลีในปริบทที่ 27)

26) ตะกอน ต้อง ผ่าน กระบวนการบำบัดน้ำเสีย

27) อุปรากรจีน *คงทน ผ่าน* กาลเวลา

นอกจากคุณสมบัติตามหมวดคำที่พบว่า คำบุพบท *ผ่าน* แตกต่างออกไปจากคำกริยาที่มีรูปเดียวกันแล้ว ลักษณะของการปรากฏในปริบท ยังสนับสนุนว่า *ผ่าน* ในปริบทที่ 27) ได้ทำหน้าที่เป็นคำบุพบทต้นแบบ ในความคิดของเจ้าของภาษาดังนี้

5.6.1 การไม่ทำหน้าที่เป็นภาคแสดง

คำที่ทำหน้าที่คำบุพบท จะไม่ทำหน้าที่เป็นภาคแสดงอีกต่อไป ในปริบทที่คำซึ่งมีรูปเดียวกับคำกริยาทำหน้าที่เป็นคำบุพบท จะพบว่ามีคำกริยาอื่นทำหน้าที่เป็นภาคแสดงของประโยค ดังตัวอย่างในปริบทที่ 27) ช้างต้น จะมี *คงทน* ทำหน้าที่เป็นภาคแสดงของประโยค เจ้าของภาษาจะทราบได้ทันทีว่าประธานในปริบทที่ 27) คือ *อุปรากรจีน* มิได้มีการกระทำคำกริยา *ผ่าน* เหมือน *ตะกอน* ซึ่งเป็นประธานในปริบทที่ 26) และจะทดสอบได้ว่า เจ้าของภาษาจะยอมรับการแทนที่ *คงทน* ด้วยคำกริยาอื่นที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน เช่น *ยืนยาว* ดังในปริบทที่ 28) ก. และจะยอมรับการแทนที่คำบุพบท *ผ่าน* ด้วยคำบุพบทอื่นที่มีความหมายสอดคล้องกับปริบท เช่น *ตลอด* ดังข้อ 28) ข.

28) ก. อุปรากรจีน *ยืนยาว ผ่าน* กาลเวลา

ข. อุปรากรจีน *ยืนยาว ตลอด* กาลเวลา *ที่ผ่านมา*

5.6.2 การไม่ปรากฏตามลำพังเป็นหน่วยสร้าง

คำที่ทำหน้าที่บุพบท ซึ่งเป็นคำไวยากรณ์ประเภทหนึ่ง จะไม่สามารถปรากฏเพียงลำพังเป็นหน่วยสร้างได้ ในขณะที่คำกริยา หรือคำวิเศษณ์ซึ่งเป็นคำหลักสามารถทำได้ ซึ่งจะพบว่าเจ้าของภาษาจะไม่ยอมรับให้คำบุพบทที่มีรูปเดียวกับคำกริยา ปรากฏลำพังเป็นหน่วยสร้างได้โดยไม่มีนามวลีร่วมปรากฏด้วย

ตัวอย่าง ได้แก่ ในปริบทที่ 29) เมื่อเปลี่ยนให้ปริบทที่ 27) เป็นคำถาม เจ้าของภาษาจะยอมรับให้คำกริยา *คงทน* ปรากฏลำพังเป็นหน่วยสร้างเพื่อตอบคำถามได้ ดังคำตอบของคำถามข้อ 29) ก. แต่ไม่ยอมรับให้คำบุพบท *ผ่าน* ปรากฏลำพัง ดังในคำตอบ ก. และเจ้าของภาษาจะไม่ยอมรับให้นามวลี *กาลเวลา* ที่เป็นส่วนหนึ่งของบุพบทวลี ปรากฏลำพังโดยไม่มีคำบุพบทด้วยเช่นกัน ดังคำตอบข้อ ข. ของคำถามข้อ 29) ข. หากจะยอมรับถ้าคำบุพบทปรากฏร่วมกับนามวลี ดังในคำตอบ ค.

29) ก. อุปากรจีน *คงทน ผ่าน กาลเวลา* หรือ ?

ตอบ *คงทน*

ข. อุปากรจีน *คงทน* อย่างไร ?

ตอบ *คงทน... ก. * ผ่าน ข. * กาลเวลา ค. ผ่านกาลเวลา*

เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะ *ผ่าน* ในปริบทที่ 27) ได้มีการวิเคราะห์ใหม่กลายเป็นคำบุพบทไปแล้ว ในขณะที่ *คงทน* เป็นคำกริยา จึงสามารถปรากฏลำพังเป็นหน่วยสร้างเพื่อตอบคำถามได้ เพราะเป็นหน่วยองค์ประกอบหนึ่งหน่วยอยู่แล้ว ดังในแผนภูมิของปริบทที่ 27) ข้างต้น แต่ *ผ่าน* เป็นคำบุพบท ไม่สามารถปรากฏโดยลำพังโดยไม่มีนามวลี *กาลเวลา* ร่วมปรากฏด้วยได้ในขณะเดียวกัน นามวลี *กาลเวลา* ก็ไม่สามารถปรากฏโดยลำพังโดยไม่มีคำบุพบท *ผ่าน* ร่วมปรากฏด้วยได้เช่นกัน เพราะทั้งสองต่างก็ไม่มีฐานะเป็นหน่วยองค์ประกอบของประโยค แต่เป็นส่วนหนึ่งของหน่วยองค์ประกอบบุพบทวลี คำตอบข้อ ค. ที่คำบุพบทปรากฏร่วมกับนามวลีเป็นบุพบทวลี จึงจะเป็นที่ยอมรับของเจ้าของภาษา เพราะบุพบทวลีเป็นหน่วยองค์ประกอบของประโยคดังกล่าว

สังเกตได้ว่า หน่วยองค์ประกอบหน่วยอื่นๆ ก็สามารถปรากฏลำพังเป็นหน่วยสร้างโดยตอบคำถามได้โดยลำพัง ดังตัวอย่างในปริบทที่ 30) เมื่อเปลี่ยนให้ปริบทที่ 26) เป็นคำถาม

เจ้าของภาษาจะยอมรับให้คำช่วยกริยา **ต้อง** ตอบคำถามได้เช่นเดียวกับคำกริยา **ผ่าน** เพราะมีฐานะเป็นหน่วยองค์ประกอบของประโยคเช่นเดียวกัน

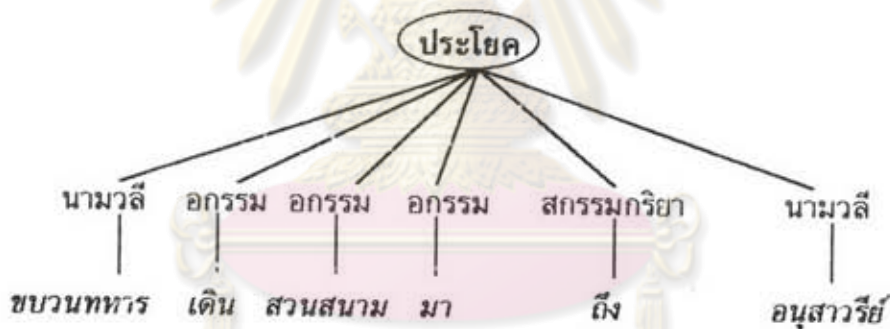
30) ตะกอน **ต้อง ผ่าน** กระบวนการบำบัดน้ำเสีย หรือ ?

ตอบ ก. ผ่าน

ข. ต้อง

ตัวอย่างอีกตัวอย่างหนึ่ง ซึ่งจะแสดงให้เห็นว่าคำบุพบทที่มีรูปเดียวกับคำกริยา เป็นคำที่ผ่านการวิเคราะห์ใหม่ โดยการเปรียบเทียบแผนภูมิต้นไม้ของคำบุพบท กับคำกริยารูปเดียวกันที่ปรากฏในหน่วยสร้างกริยาเรียง ในปริบทต่อไปนี้ คือปริบทที่ 25) ก. ที่ยกมาใหม่ในที่นี้ เปรียบเทียบกับปริบทที่ 31) โดยจะเห็นว่า **ถึง** เป็นคำกริยาในปริบทที่ 25) ก. มีฐานะเป็นหน่วยองค์ประกอบของประโยค แต่ในปริบทที่ 31) **ถึง** เป็นคำบุพบท มีฐานะเป็นส่วนหนึ่งของหน่วยองค์ประกอบบุพบทวลี

25) ก. **ชบวนทหาร เดิน สวนสนาม มา ถึง อนุสาวรีย์**

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

31) ประชาชน เจริญ สงคราม ถึง ปี พ.ศ. 2488

ลักษณะของการปรากฏในปริบท ยังสนับสนุนว่า ถึง ในปริบทที่ 31) ได้ทำหน้าที่เป็นคำบุพบทต้นแบบ ในความคิดของเจ้าของภาษา เช่นเดียวกับ ผ่าน ในปริบทที่ 27) คือ ถึง ในปริบทนี้จะไม่ทำหน้าที่เป็นภาคแสดงอีกต่อไป โดยพบว่ามีคำกริยาอื่นทำหน้าที่เป็นภาคแสดงของประโยค คือ เล็งเห็น ซึ่งมีคำช่วยกริยา ได้ มาปรากฏร่วมด้วย

เจ้าของภาษาจะทราบได้ทันทีว่าประธานในปริบทที่ 31) คือ ประชาชน มิได้มีการกระทำอาการ ถึง เหมือน ขบวนการ ซึ่งเป็นประธานในปริบทที่ 25) ก. และจะทดสอบได้ว่า เจ้าของภาษาจะยอมรับการแทนที่ เจริญ ด้วยคำกริยาอื่นที่มีความหมายคล้ายคลึงกัน เช่น พบ กับ ดังในปริบทที่ 32) ก. และจะยอมรับการแทนที่คำบุพบท ถึง ด้วยคำบุพบทอื่นที่มีความหมายสอดคล้องกับปริบท เช่น ระหว่าง ดังข้อ 32) ข.

32) ก. ประชาชน พบ กับ สงคราม ถึง ปี พ.ศ. 2488

ข. ประชาชน เจริญ สงคราม ระหว่าง ปี พ.ศ. 2488

นอกจากนี้พบว่า เจ้าของภาษาจะไม่ยอมรับให้คำบุพบท ถึง ปรากฏลำพังเป็นหน่วยสร้างโดยไม่มีนามวลีร่วมปรากฏด้วย ตัวอย่างเช่นในปริบทที่ 33) และ 34) เมื่อเปลี่ยนให้ปริบทที่ 31) เป็นคำถาม เจ้าของภาษาจะยอมรับให้คำกริยา เจริญ ปรากฏโดยลำพังได้ หรือยอมรับให้คำบุพบท ถึง ปรากฏร่วมกับนามวลี ปี พ.ศ. 2488 เป็นบุพบทวลี ถึง ปี พ.ศ. 2488

ปรากฏเป็นหน่วยสร้างเพื่อตอบคำถามได้ ดังคำตอบ ค. แต่ไม่ยอมรับให้นามวลี ปี พ.ศ. 2488 หรือคำบุพบท ถึง ที่เป็นเพียงส่วนหนึ่งของหน่วยองค์ประกอบส่วนหนึ่งปรากฏลำพังดังในคำตอบ ก. และ ข.

เหตุที่เจ้าของภาษาจะยอมรับคำบุพบท ถึง ปรากฏร่วมกับนามวลี ปี พ.ศ. 2488 เพราะคำบุพบทรวมกับนามวลี จะเป็นหน่วยองค์ประกอบของประโยค คือ บุพบทวลี ซึ่งอยู่ในระดับเดียวกันกับหน่วยองค์ประกอบอื่นๆ เช่น คำกริยา จึงต้องปรากฏร่วมกันเสมอยกเว้นในกรณีที่ได้ละไว้ในฐานที่เข้าใจ ดังในคำตอบของปริบทที่ 34) เราสามารถละคำบุพบทได้ ซึ่งเป็นกรณีที่มักปรากฏเฉพาะในภาษาพูดที่ไม่เป็นทางการ และในความหมายกว้างๆ เท่านั้น^๖

33) ประชาชน เષชญ สงคราม นานแคไทน ?

ตอบ ก. *ปี พ.ศ. 2488 ข. * ถึง ค. ถึง ปี พ.ศ. 2488

34) ประชาชน เષชญ สงคราม ถึง เมื่อไร ?

ตอบ (ถึง) ปี พ.ศ. 2488

การเปรียบเทียบลักษณะของคำบุพบทกับคำกริยา ซึ่งพบว่าสอดคล้องกับลักษณะของการวิเคราะห์ใหม่ตามตัวอย่างข้างต้น แสดงให้เห็นว่า การที่ลักษณะทางวากยสัมพันธ์ของคำบุพบท แตกต่างจากคำกริยาที่มีรูปเดียวกันนั้น เป็นผลมาจากกระบวนการวิเคราะห์ใหม่ ซึ่งเป็นกระบวนการหนึ่งของการกลายเป็นคำไวยากรณ์ จึงเป็นข้อพิสูจน์ประการหนึ่งว่า คำกริยาที่ผ่านกระบวนการวิเคราะห์ใหม่เท่านั้น จึงจะสามารถกลายเป็นคำไวยากรณ์ได้

5.7 การเปลี่ยนแปลงแบบทิศทางเดียว (unidirectionality)

ลักษณะที่รรถลักษณะของคำรูปเดียวกับคำกริยา มีความแตกต่างกับคำกริยาอย่างเป็นระบบ และเป็นไปในทิศทางเดียว คือจากความหมายรูปธรรม ไปสู่นามธรรม สามารถอธิบายได้เมื่อวิเคราะห์ตามแนวทางทฤษฎีต้นแบบ ตามแนวคิดการขยายขอบเขตต้นแบบ (prototype extension) ของกิวอน (Givón, 1989) ว่า พลังผลักดันเบื้องหลังการเปลี่ยนแปลงทางอรรถศาสตร์ คือการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณะ ซึ่งสอดคล้องกับระบบมโนทัศน์ (conceptual system) คือการรับรู้โลกจากประสบการณ์พื้นฐานในชีวิตของมนุษย์

^๖ ดูรายละเอียดเพิ่มเติม ใน พระยาอุปกิตศิลปสาร (2535 : 102-3)

เลคอฟ และจอห์นสัน (Lakoff and Johnson, 1980 : 58 - 60) กล่าวว่า มนุษย์มีการรับรู้โลกทางด้านกายภาพโดยธรรมชาติ เพราะตระหนักในความเป็นตัวตนของตนเอง จึงมีมโนทัศน์พื้นฐานเกี่ยวกับวัตถุ (OBJECT) ธาตุ (SUBSTANCE) และบรรจุภัณฑ์ (CONTAINER) มโนทัศน์เหล่านี้จะสัมพันธ์กันอย่างเป็นระบบ กับอุปลักษณ์เกี่ยวกับระยะทางหรือพื้นที่ แม้ว่ามนุษย์มีประสบการณ์พื้นฐานเกี่ยวกับอารมณ์ หรือวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสภาพนามธรรมด้วย แต่มนุษย์มีมโนทัศน์ที่เป็นนามธรรม ในรูปของมโนทัศน์ที่เป็นรูปธรรม กล่าวคือ ในการเรียนรู้มโนทัศน์ทางนามธรรมนั้น มนุษย์มีการเรียนรู้ความเป็นนามธรรมในแบบอุปลักษณ์ โดยอาศัยการเปรียบเทียบจากมโนทัศน์ที่เป็นรูปธรรม

ไฮเน และคณะ (Heine et al., 1991b : 55) * กล่าวว่าสามารถจัดระบบอุปลักษณ์ตามแนวทางปริชาน โดยยึดมนุษย์เป็นศูนย์กลาง อุปลักษณ์พื้นฐานจะต้องอยู่ใกล้ตัวมนุษย์ และเป็นรูปธรรมมากที่สุด จากนั้นจึงขยายไปสู่อุปลักษณ์เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวมนุษย์ไกลออกไป และเป็นนามธรรมเพิ่มขึ้นต่อไปตามลำดับ

สำหรับผู้วิจัย การเปลี่ยนแปลงแบบทิศทางเดียว คือ การเปลี่ยนแปลงความหมายของคำจากลักษณะรูปธรรม ไปสู่ลักษณะนามธรรม ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของความหมายลักษณะหนึ่งของคำหลักที่มีการกลายเป็นคำไวยากรณ์ จากการศึกษาพบว่า คำบุพบทรูปเดียวกับคำกริยาทุกคำ หากมีการขยายความหมายข้ามขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ การขยายความหมายนั้นจะเป็นแบบทิศทางเดียวเสมอ คือจากรูปธรรมไปสู่นามธรรม

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ความหมายของคำที่มีรูปเดียวกับคำกริยา ได้พบว่าอรรถลักษณะของคำ สะท้อนให้เห็นมโนทัศน์ระดับต่างๆ กัน 3 ระดับ ดังนี้

5.7.1 มโนทัศน์ระดับที่หนึ่ง

ตามแนวคิดเกี่ยวกับระบบมโนทัศน์ข้างต้น กลุ่มมโนทัศน์ที่ใกล้ตัวมนุษย์จะมีความเป็นรูปธรรมมากที่สุด สำหรับมโนทัศน์ของคำกริยาที่ใกล้กับมนุษย์มากที่สุดเป็นระดับที่หนึ่ง ได้แก่กลุ่มที่มีอรรถลักษณะ [+การกระทำ] [+การเคลื่อนที่] และ [+สถานที่] ซึ่งเป็นที่สังเกตเห็นได้ชัดเจน จนสามารถกำหนดขอบเขตการเริ่มต้น และสิ้นสุด หรือพื้นที่ที่เกิดการกระทำได้ มโนทัศน์ที่มีลักษณะเป็นนามธรรม แต่อยู่ใกล้ตัวมนุษย์ คือ [+สภาพ] ที่ผู้ทรงรับเป็นมนุษย์ เพราะสามารถแสดงสภาพของมนุษย์ให้สังเกตเห็นได้ ปรากฏว่าคำกริยาที่นำมาศึกษา มีมโนทัศน์ระดับนี้ จำนวน

* ดูบททบทวนวรรณกรรม หัวข้อ 2.3.5

16 คำ คือ *ข้าม ขึ้น เข้า คล้าย จาก ต่อ ตาม ถึง เป็น ผ่าน ลง ลอด เลย สู เหมือน* และ *ออก* ส่วนคำบุพบท มีมโนทัศน์ระดับนี้ จำนวน 4 คำ ได้แก่ *ใกล้ ประจำ เลย และ อยู่*

5.7.2 มโนทัศน์ระดับที่สอง

กลุ่มมโนทัศน์ระดับที่สอง จะมีอรรถลักษณะที่ไกลตัวมนุษย์ออกมา ซึ่งโดยปกติจะปรากฏร่วมกับนามวลีที่เป็นรูปธรรม แต่สามารถอนุโลมให้นามวลีที่เป็นนามธรรมทำหน้าที่แทนได้ ได้แก่ อรรถลักษณะ [+ตำแหน่ง] [+เครื่องมือ] [+วิถี] [+ผู้ทรงรับ] [+ผู้รับประโยชน์] [+จุดเริ่มต้น] และ [+จุดหมาย] ซึ่งเป็นความหมายเสริมอาการที่มนุษย์ทำ ว่าทำโดยใช้เครื่องมือใด ในวิถีใด มีใครเป็นผู้ได้รับผลกระทบ หรือผลประโยชน์จากอาการนั้นบ้าง และมีจุดเริ่มต้นหรือสาเหตุ และจุดหมาย อย่างไร ปรากฏว่าคำกริยาที่นำมาศึกษา มีมโนทัศน์ระดับนี้ จำนวน 7 คำ คือ *ใกล้ ตรง ประจำ เหนือ อยู่ ยัง ให้* และคำบุพบท มีมโนทัศน์ระดับนี้ จำนวน 21 คำ ได้แก่ *ข้าม ขึ้น เข้า คล้าย จาก ถึง ต่อ ตาม ประจำ เป็น ผ่าน ยัง ลง ลอด เลย สู เหนือ เหมือน ให้ อยู่ และ ออก*

5.7.3 มโนทัศน์ระดับที่สาม

กลุ่มมโนทัศน์ระดับที่สาม มีอรรถลักษณะที่ไกลจากตัวมนุษย์มาก และมีความเป็นนามธรรมอย่างแท้จริง คือ [+เวลา] และลักษณะนามธรรมอื่นๆ โดยจะเห็นได้ว่ามโนทัศน์เกี่ยวกับเวลา เงื่อนไข หรือ ลักษณะทางนามธรรมอื่นๆ เป็นสิ่งที่มองไม่เห็นอย่างเป็นรูปธรรม แต่มนุษย์เข้าใจเพราะได้มีการเรียนรู้เท่านั้น ปรากฏว่าคำกริยาที่นำมาศึกษา มีมโนทัศน์ระดับนี้ จำนวน 2 คำ คือ *ใกล้ และ ตรง* ส่วนคำบุพบท มีมโนทัศน์ระดับนี้ จำนวน 13 คำ ได้แก่ *ใกล้ ข้าม จาก ตรง ต่อ ตาม ถึง ประจำ ผ่าน เลย สู เหนือ และ อยู่*

จากการเปรียบเทียบข้างต้น จะเห็นได้ว่ามโนทัศน์ของคำกริยาจะอยู่ในระดับที่หนึ่งและสอง มีส่วนน้อยที่เป็นระดับที่สาม ในขณะที่มโนทัศน์ของคำบุพบทมีส่วนน้อยที่เป็นระดับที่หนึ่ง แต่ส่วนใหญ่จะเป็นระดับที่สองและสาม และสังเกตได้ว่า คำบุพบทคำหนึ่งๆ อาจมีมากกว่าอรรถลักษณะเดียว และคำที่มีอรรถลักษณะในมโนทัศน์ระดับที่หนึ่ง ก็ยังมีอรรถลักษณะในมโนทัศน์ระดับที่สองหรือสามร่วมด้วย ไม่ปรากฏว่ามีคำบุพบทใด มีอรรถลักษณะในมโนทัศน์ระดับที่หนึ่งอย่างเดียวเหมือนคำกริยาบางคำ

ตัวอย่างดังกล่าว ได้แก่ คำกริยา *จาก* ในปริบทที่ 35) ก. เป็นคำกริยาที่มีอรรถลักษณะในมโนทัศน์ระดับที่หนึ่ง แสดงการกระทำที่มีการเคลื่อนที่ โดยปกติส่วนเติมเต็มของคำ

กริยาจะเป็นสถานที่ หรือจุดอ้างอิงสำหรับเริ่มต้นคำกริยาซึ่งอยู่ในมิติที่เป็นรูปธรรม ในที่นี้คือ *อุทยานประวัติศาสตร์* หากส่วนเติมเต็มของคำกริยาเป็นนามธรรม เช่น *ภัยอันตราย* ดังในปริบทที่ 35) ข. ประโยคนี้จะไม่เป็นที่ยอมรับ แต่คำบุพบทได้มีพัฒนาการทางความหมาย คือการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์แล้ว คำบุพบท จาก ในปริบทที่ 36) ก. และ ข. มีอรรถลักษณะในมโนทัศน์ระดับที่สอง และสาม จึงสามารถปรากฏร่วมกับนามวลี *เส้นทางทुरกันดาร* ที่เป็นสถานที่ ในมิติที่เป็นรูปธรรม หรือนามวลี *ภัยอันตราย* ที่เป็นสภาพ ในมิติที่เป็นนามธรรมก็ได้

- 35) ก. เรา จาก *อุทยานประวัติศาสตร์* มา ด้วยความประทับใจ
จาก [+กริยา +เคลื่อนที่] +[__สถานที่ +รูปธรรม]
อุทยานประวัติศาสตร์ [+นามวลี +สถานที่ +รูปธรรม]
- ข. * เรา จาก *ภัยอันตราย* อย่างหวุดหวิด
จาก [+กริยา +เคลื่อนที่] +[__สถานที่ +รูปธรรม]
ภัยอันตราย [+นามวลี +นามธรรม]

- 36) ก. เรา หลบ จาก *เส้นทางทुरกันดาร*
จาก [+บุพบท] +[__จุดเริ่มต้น +/-นามธรรม] / [+เวลา]
เส้นทางทुरกันดาร [+นามวลี +จุดเริ่มต้น +รูปธรรม]
- ข. เรา หลบ จาก *ภัยอันตราย* อย่างหวุดหวิด
จาก [+บุพบท] +[__จุดเริ่มต้น +/-นามธรรม] / [+เวลา]
ภัยอันตราย [+นามวลี + จุดเริ่มต้น +นามธรรม]

อีกตัวอย่างหนึ่งที่แสดงให้เห็นว่า คำบุพบทม์อรรถลักษณะในมโนทัศน์ที่เป็นนามธรรมมากกว่าคำกริยารูปเดียวกัน ได้แก่ *ประจำ* ซึ่งเป็นคำกริยาม์อรรถลักษณะในมโนทัศน์ระดับที่สองในปริบทที่ 37) และเป็นคำบุพบทม์อรรถลักษณะในมโนทัศน์ระดับที่สองและสามในปริบทที่ 38) เมื่อเป็นคำกริยา *ประจำ* ปรากฏร่วมกับนามวลี *นครนิวยอร์ก* ที่เป็นสถานที่ อยู่ในมิติรูปธรรม ในปริบทที่ 37) ก. หรือนามวลี *ทิศเหนือ* ที่เป็นนามธรรมแต่อนุโลมให้เป็นสถานที่แทนรูปธรรมได้ ในปริบทที่ 37) ข. แต่ไม่สามารถปรากฏร่วมกับนามวลีที่เป็นนามธรรมแท้ๆ ที่ไม่อาจอนุโลมให้เป็นสถานที่ได้ เช่น *ศิลปวิทยาการ* ในปริบทที่ 37) ค. แต่คำบุพบท *ประจำ* ซึ่งมีการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์แล้ว สามารถปรากฏร่วมกับนามวลีดังกล่าวได้ ดังตัวอย่างในปริบทที่ 38)

37) ก. **สามีของเธอ ไป ประจำ อยู่ที่นครนิวยอร์ก**

ประจำ [+กริยา +สภาพ] +[__สถานที่ +รูปธรรม]

นครนิวยอร์ก [+นามวลี +สถานที่ +รูปธรรม]

ข. **เขา ค้นคว้าว่า เทพเจ้าองค์ใด ประจำ ทิศเหนือ**

ประจำ [+กริยา +สภาพ] +[__สถานที่ +รูปธรรม]

ทิศเหนือ [+นามวลี +สถานที่ +รูปธรรม]

ค. * **เขา ค้นคว้าว่า เทพเจ้าองค์ใด ประจำ ศิลปวิทยาการ**

ประจำ [+กริยา +สภาพ] +[__สถานที่ +รูปธรรม]

ศิลปวิทยาการ [+นามวลี +สถานที่ +นามธรรม]

38) ก. **พระพิฆเนศวร เป็น เทพเจ้า ประจำ ศิลปวิทยาการ**

ประจำ [+บุพบท] +[__สถานที่ +/- นามธรรม] / +[__เวลา]

ศิลปวิทยาการ [+นามวลี +สถานที่ +นามธรรม]

จากการที่พบว่า คำบุพบทมีอรรถลักษณะในมโนทัศน์ระดับที่สองและสาม จำนวนมากกว่าคำกริยา จึงสามารถสรุปได้ว่า อรรถลักษณะของคำบุพบทมีความเป็นนามธรรมมากกว่าคำกริยาที่มีรูปเดียวกัน และจึงเป็นที่แน่ชัดว่า คำกริยาที่มีการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบทิศทางเดียว คือ จากความเป็นรูปธรรม ไปสู่ความเป็นนามธรรมเท่านั้น ถึงจะกลายเป็นคำบุพบทได้ โดยไม่ปรากฏว่ามีคำบุพบทใด มีการเปลี่ยนแปลงความหมายจากนามธรรมไปสู่รูปธรรมเพื่อจะกลายเป็นคำกริยา ซึ่งแสดงให้เห็นว่า กระบวนการที่คำกริยากลายเป็นคำบุพบท ก็มีลักษณะการเปลี่ยนแปลงความหมายแบบทิศทางเดียว เช่นเดียวกับกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์อื่นๆ

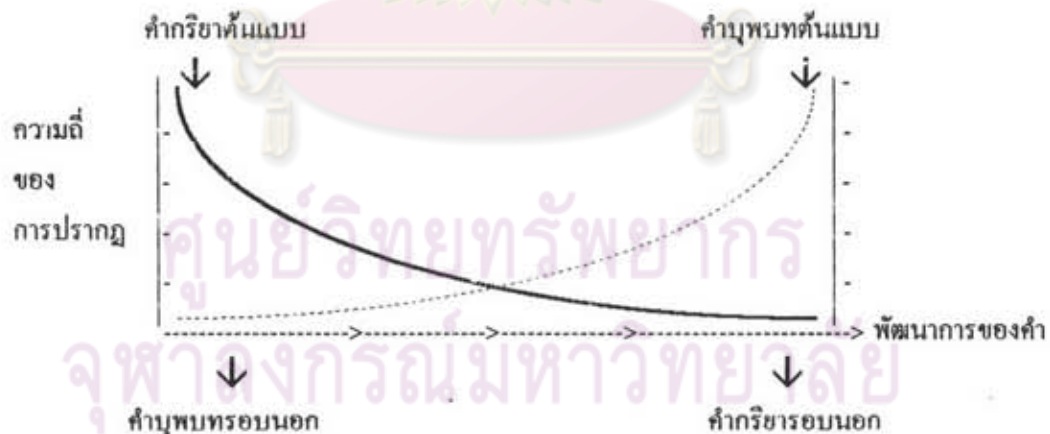
5.8 การเปลี่ยนแปลงแบบมีความต่อเนื่อง (continuum)

ไฮเน และคณะ (Heine et al., 1991 b.) กล่าวว่า พัฒนาการการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ในสภาพเฉพาะสมัยของภาษาหนึ่งๆ จะสะท้อนให้เห็นช่วงต่อของการขยายหน้าที่เป็นคำไวยากรณ์ ซึ่งเป็นโครงสร้างแบบเส้นตรง (linear structure) ที่สามารถอธิบายในแง่ของแนวต่อเนื่อง (continuum) สเกล (scale) หรือ ลูกโซ่ (chain) ตัวอย่างเช่น ปลายข้างหนึ่งของโครงสร้างนี้เป็นคำนามที่แสดงรูปธรรมล้วนๆ และอีกปลายหนึ่งเป็นหน่วยคำบอกสถานที่ซึ่งคงเหลือคุณ

สมบัติเหมือนค่านามน้อยมาก ซึ่งผู้วิจัยได้พบว่า ลักษณะการปรากฏในภาษาของคำกริยา กับคำบุพบทที่กลายมาจากคำกริยา สอดคล้องกับการศึกษาของไฮเน และคณะ

สำหรับผู้วิจัย การกลายเป็นคำไวยากรณ์อย่างมีความต่อเนื่อง คือ สมาชิกทุกคำของหมวดคำหลัก มิได้กลายเป็นคำไวยากรณ์อย่างสมบูรณ์เท่าเทียมกันในเวลาเดียวกัน แต่ละคำมีพัฒนาการไม่เท่ากัน และจะเห็นความต่อเนื่องระหว่างคำ ที่มีการกลายเป็นคำไวยากรณ์ในระดับต่าง ๆ กัน เพราะผู้วิจัยได้พบว่า คำที่นำมาศึกษา ยังมีความถี่ในการปรากฏเป็นคำบุพบท หรือคำกริยา มากน้อยไม่เท่ากัน ตามที่กล่าวแล้วในแง่ความถี่ที่คำบุพบทปรากฏในภาษา ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า การกลายเป็นคำบุพบทของคำกริยา มิได้เกิดขึ้นอย่างพร้อมเพรียงกันทันทีทั้งหมด แต่มีการกลายเป็นคำบุพบทย่อยต่อเนื่องกัน คำบางคำยังคงมีการปรากฏเป็นคำกริยาด้วยความถี่สูงในภาษา ซึ่งแสดงว่าคำนั้นยังมีลักษณะเป็นคำกริยามาก และมีการกลายเป็นคำบุพบทน้อย ส่วนบางคำที่มีการปรากฏเป็นคำบุพบทด้วยความถี่สูง แสดงว่าคำนั้นมีลักษณะเป็นคำบุพบทมาก และมีลักษณะเป็นคำกริยาน้อยในสัดส่วนที่ตรงข้ามกัน จากการวิเคราะห์ยังพบว่า คำที่มีการปรากฏเป็นคำบุพบทด้วยความถี่สูง ยังมีลักษณะทางวากยสัมพันธ์ และอรรถศาสตร์ครบถ้วนตามเกณฑ์ จัดว่าเป็นคำบุพบทต้นแบบ ส่วนคำที่มีการปรากฏเป็นคำบุพบทด้วยความถี่ต่ำ ก็มีลักษณะทางวากยสัมพันธ์ และอรรถศาสตร์ไม่ครบถ้วน จัดว่าเป็นคำบุพบทรอบนอกด้วย ลักษณะการกลายเป็นคำบุพบท อาจจำลองเป็นแผนภูมิเพื่อแสดงความต่อเนื่องได้ดังนี้

แผนภูมิที่ 16 ความต่อเนื่องในการกลายเป็นคำบุพบทจากคำกริยา

แผนภูมินี้แสดงการกลายเป็นคำบุพบทอย่างมีความต่อเนื่อง ของหมวดคำกริยา แนวตั้งแสดงความถี่ของการปรากฏจากระดับต่ำไปหาสูง เส้นประแนวนอนแสดงแนวต่อเนื่องระหว่างคำในหมวดคำทั้งสองหมวด จากซ้ายไปขวา เส้นโค้งทึบแสดงการปรากฏเป็นคำกริยา เส้นโค้งประแสดงการปรากฏเป็นคำบุพบท คำแต่ละคำที่เป็นสมาชิกในหมวดคำแต่ละหมวดมีความถี่ในการปรากฏในภาษาไม่เท่ากัน

จากการวิเคราะห์พบว่า คำประเภทต้นแบบ จะมีความถี่ในการปรากฏเป็นคำในหมวดนั้นมาก ส่วนคำประเภทรอบนอก จะมีความถี่ในการปรากฏเป็นคำในหมวดนั้นน้อย

5.9 สรุปลักษณะการกลายเป็นคำบุพบทจากคำกริยา

จากการวิเคราะห์ลักษณะทางอรรถศาสตร์ และวากยสัมพันธ์ ของคำบุพบทที่มีรูปเดียวกับคำกริยา เปรียบเทียบกับลักษณะสำคัญของกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ ได้แก่ การเกิดความหมายทั่วไป การคงเค้าความหมายเดิม การที่ความหมายจางลง การขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ การบังคับการปรากฏ การวิเคราะห์ใหม่ โดยกระบวนการเหล่านี้มีการเปลี่ยนแปลงแบบทิศทางเดียว และมีความต่อเนื่อง ผู้วิจัยได้พบลักษณะกระบวนการที่คำกริยากลายเป็นคำบุพบท โดยสามารถแสดงให้เห็นได้ว่า คำกริยาที่มีการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวข้างต้นเท่านั้น จึงจะสามารถกลายเป็นคำบุพบทได้ และเป็นการสนับสนุนว่า คำบุพบทที่นำมาศึกษานั้น เป็นคำที่ผ่านการกลายเป็นคำไวยากรณ์มาจากคำกริยา

คำบุพบทแต่ละคำที่กลายมาจากคำกริยา ได้ผ่านกระบวนการกลายเป็นคำไวยากรณ์ทางด้านวากยสัมพันธ์ครบทั้งสองกระบวนการ และผ่านกระบวนการทางด้านอรรถศาสตร์ ได้แก่ การคงเค้าความหมายเดิม และการที่ความหมายจางลง ซึ่งคำบุพบททุกคำที่กลายมาจากคำกริยา จะมีลักษณะที่แสดงให้เห็นความสัมพันธ์กับคำกริยาที่เป็นแหล่งเดิม ดังกล่าวนี

คำบุพบทบางคำในบางปริบท อาจผ่านกระบวนการที่แตกต่างกันบ้าง คือบางคำมีการเกิดความหมายทั่วไปในบางปริบท หรือมีการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์ในบางปริบท อย่างไรก็ตาม คำบุพบททุกคำสามารถมีการเกิดความหมายทั่วไป หากคำบุพบทนั้นบ่งการกตำแหน่งแหล่งที่ ผู้ทรงรับ และผู้รับประโยชน์ เฉพาะที่ไม่มีการขยายความหมายเดิมของคำกริยา ข้ามขอบเขตมโนทัศน์เท่านั้น ถ้ามีการขยายความหมายเดิมของคำกริยาข้ามขอบเขตมโนทัศน์ ก็จะเป็นการขยายขอบเขตเชิงอุปลักษณ์

คำบุพพทที่บ่งการกเวลา และเครื่องมือ หรือลักษณะนามธรรมอื่นๆ มีการขยาย
 ขอบเขตเชิงอุปลักษณ์เท่านั้น เพราะได้ขยายความหมายเดิมของคำกริยาข้ามขอบเขตมโนทัศน์ทุก
 คำ เช่น จากมโนทัศน์เกี่ยวกับมนุษย์ไปสู่สถานที่ จากสถานที่ไปสู่เวลา เป็นต้น คำบุพพทเหล่านี้
 ได้แก่ จาก *ตรง ตาม ถึง ประจำ ผ่าน และ เสย*

ศูนย์วิทยทรัพยากร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย